

**TURISTBROSCHYRER I ÖVERSÄTTNINGSKRITISK
BEHANDLING**

**Pro gradu-avhandling i nordisk
filologi vid Jyväskylä universitet
Hösten 2000**

Birgitta Könönen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Birgitta Könönen	
Titel Turistbroschyrer i översättningskritisk behandling	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Avhandlingen färdig Höstterminen 2000	Antalet sidor 72 textsidor, totalt 79
<p>Sammandrag</p> <p>Reklamtexter, till vilka turistbroschyrerna räknas, är avsedda att väcka intresse, skapa medvetande om något och få läsaren att agera på önskvärt sätt. Reklamen förlorar sin slagkraft om en bristfällig språkform drar till sig läsarens uppmärksamhet. I vårt land är många av de svenskspråkiga turistbroschyrerna översatta från majoritetsspråket finska och kvaliteten på översättningar är varierande. Översättning av turistbroschyrer är mycket krävande på grund av att informationen ofta är koncis, många begrepp är svåröversatta och texttypen varierar alltifrån fristående ord till sakprosa. Ordvalet bör vara exakt för att inte leda till missförstånd eller löjliga associationer eftersom det inte alltid finns en kontext som stöd. Förutom goda språkkunskaper både i käll- och målspråket krävs det kulturkännedom av översättaren och att han kan utnyttja de hjälpmedel som finns till buds och arbeta systematiskt.</p> <p>Översättningskritiken kontrollerar att översättningen fyller sin uppgift; att betydelsen bevarats och att språket bearbetats på målspråkets villkor. Olika kritikmodeller, kontrastiv analys och felanalys kan tillämpas vid bedömning av översättningsfel. I denna avhandling utgörs källmaterialet av 22 svenskspråkiga turistbroschyrer, ur vilka felen har kategoriserats och analyserats. Feltyperna som presenteras är ortografiska, grammatiska och semantiska fel samt utelämnningar och tillägg. Felens uppkomst, struktur och inverkan på läsbarheten diskuteras. Dessutom ges korrekationer och alternativa översättningslösningar. Med tanke på hur översättningsfel kan undvikas presenteras olika hjälpmedel i översättningen och översättarens uppgift som språkvårdare poängteras.</p>	
Uppslagsord Översättningskritik/felanalys	
Bibliotek/Förvaringsplats Aallon kirjasto	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
2 ARBETETS SYFTE, METOD OCH MATERIAL	2
2.1 Syfte och metod	2
2.2 Turistbroschyrer som källmaterial	3
3 GRANSKNING AV ÖVERSÄTTNINGSKVALITET	4
3.1 Bra och dåliga texter	4
3.2 Vad är översättning	5
3.3 Grundaspekter vid översättning	6
3.4 Översättningskritik	9
3.4.1. DEN LINGVISTISK-PRAGMATISKA KRITIKMODELLEN	9
3.4.2 NIDA OCH TABERS MODELL.....	10
3.4.3 REISS OCH WILSS	11
3.4.4 HOUSE OCH KOLLER.....	11
3.5 Kontrastiv analys och felanalys	12
4 OLIKA TEXT- OCH ÖVERSÄTTNINGSKATEGORIER	13
4.1 Indelningskriterier för texttyper	13
4.2 Reklam	14
4.3 Översättning av turistbroschyrer	15
5 GENERELLA ORSAKER TILL ÖVERSÄTTNINGSFEL	16
5.1 Språkliga olikheter	16
5.1.1 SKILLNADER I SPRÅKSTRUKTUR.....	17
5.1.2 FINLANDISMER OCH ANDRA FINLANDSSVENSKA SÄRDRAG	20
5.2 Attitydfaktorer.....	22
6 OLIKA TYPER AV ÖVERSÄTTNINGSFEL	23
6.1 Ortografiska fel	23
6.1.1 AVSTAVNING OCH ANVÄNDNING AV BINDESTRECK	23
6.1.2 INTERFERENS I LÅNORD	25
6.1.3 ORTNAMN.....	28
6.1.4 ÖVRIGA ORTOGRAFISKA FEL	30
6.2 Grammatiska fel.....	32
6.2.1 GENUS	32
6.2.2 BESTÄMDHET OCH PLURALFORMER	33
6.2.3 KONGRUENS	35
6.2.4 GENITIVUTTRYCK.....	37
6.2.5 VERBKONSTRUKTIONER	39
6.2.6 PREPOSITIONER	43

6.3 Semantiska fel.....	45
6.3.1 SAMMANSÄTTNINGAR.....	45
6.3.2 MISSVISANDE ORDVAL.....	51
6.3.3 LÖJEVÄCKANDE ASSOCIATIONER.....	52
6.3.4 BETYDELSENYANSER.....	55
6.4 Utelämningar och tillägg.....	56
6.4.1 UTELÄMNINGAR OCH BORTFALL.....	56
6.4.2 OTILLRÄCKLIG INFORMATION.....	58
6.4.3 ONÖDIGA TILLÄGG.....	62
7 RESULTAT	64
8 DISKUSSION	69
LITTERATUR.....	73
NOTER.....	77

1 INLEDNING

De flesta av oss har att göra med översättningar i större utsträckning än vi eventuellt tänker på. Olika typer av reklam och informativa texter i reklamsyfte kan lämna oss oberörda eller väcka vårt intresse beroende på om de är gjorda med stor omsorg eller i all hast. I ett tvåspråkigt land som Finland är det viktigt att kunna erbjuda den potentiella kunden service på båda språken. Broschyerna som översätts till svenska görs naturligtvis också med tanke på alla andra nordiska turister och måste anpassas därefter. Eftersom majoritetsspråket i vårt land är finska, kan man anta att det är originalspråket för de flesta turistbroschyer.

Översättning av turistbroschyer är mycket krävande och fordrar stor sakkännedom; informationen är ofta koncis, texten innehåller många ortnamn och svåröversatta begrepp som eventuellt bör förklaras. Texttypen varierar alltfrån fristående ord till sakprosa. Ifall översättningen är välgjord vet eventuellt inte läsaren om att texten är översatt, medan informationen i en dålig översättning kan bli oklar på grund av språkinterferens och bortfall av information. Översättningsfel kan uppstå av olika orsaker.

Denna pro gradu-avhandling behandlar fel i översättning av turistbroschyer ur olika synvinklar. Den tar ställning till granskning av översättningskvalitet genom en presentation av det centrala i olika kritikmodeller. Olika text- och översättningskategorier presenteras med specifikation på turistbroschyer som en särtyp av reklamtexter. Som bakgrund till analysen av olika slags översättningsfel tar jag fram generella orsaker till översättningsfel, såsom språkliga olikheter och attitydfaktorer. Översättningsfelen som presenteras i kapitel 6 berör ortografiska, grammatiska och semantiska fel. Därutöver tas också utelämnningar och tillägg upp. Kapitel 7 behandlar de resultat som jag fått i min översättningskritiska analys. I diskussionen ger jag exempel på hur språkfel i översättningar kan undvikas och reflekterar över språkvårdsaspekter.

2 ARBETETS SYFTE, METOD OCH MATERIAL

2.1 Syfte och metod

I förhållande till annan lingvistisk forskning i vårt land är översättningskritiken relativt ny, men ett intressant och krävande forskningsområde. Antalet översatta publikationer är stort och kvaliteten på översättningar är varierande. Jag har själv som läsare ofta uppmärksammat språkliga brister i översättningar och att ägna mig åt en översättningskritisk felanalys var därför ett naturligt val. Mitt syfte med detta deskriptiva arbete är att presentera några olika feltyper som förekommer i översatta turistbroschyrer, att analysera felexempel genom att reflektera över hur de uppkommit och vilka associationer de eventuellt framkallar. Fastän kvaliteten på vissa översättningar är mycket sämre än andra är inte min avsikt att jämföra broschyrernas översättningar sinsemellan.

Genom att kontrastera målspråkssatserna med källspråket föreslår jag alternativa översättningsmotsvarigheter till felexemplen. Enligt den definition på kvantitativ och kvalitativ språkforskning som Pitkänen och Kohonen (1984, 2-13) ger har min studie drag av bådadera. Den är kvantitativ såtillvida att den analyserar autentiska exempel av språktillämpning i översättning. Kvalitativ är den med tanke på att jag som tvåspråkig har använt min språkliga intuition vid insamling och analysering av materialet.

Den teoretiska bakgrunden utgörs av grundläggande principer inom översättningskritik, kontrastiv analys och felanalys. Översättningskritik innebär att man analyserar om översättningen fyller sin funktion i såväl språkligt som icke-språkligt hänseende. Den kontrastiva analysen strävar till att hitta lämpliga översättningsekvivalenser, sådana som en tvåspråkig informant kan godkänna. Felanalysen, i sin tur, är till stor del inriktad på att förbättra språkinlärningsförmågan och språktillämpningen hos inläraren, vilken i detta fall är översättaren. I denna avhandling tillämpar jag felanalysens grundtanke genom att diskutera hur språkfel kan undvikas och föreslå effektiva hjälpmedel i översättningsarbetet.

Avhandlingens analysdel innehåller ett utdrag av sådana översättningsfel som jag uppfattar som elementära, störande eller intressanta i språkligt hänseende. Fel-exemplen har jag valt också med tanke på textens läsbarhet och informativitet. För att ge en allmän överblick över hurdana fel som förekommer har jag delat in dem i fyra felkategorier: ortografiska, grammatiska och semantiska fel samt utelämnningar och tillägg. Fel som berör satsstruktur, exempelvis olika satstyper och ordföljd, har jag inte tagit med eftersom jag anser att dessa inte är särskilt störande fel i reklamtexter. I stället har jag koncentrerat mig på tydliga fel och sådana som försvårar förståelsen.

2.2 Turistbroschyrer som källmaterial

Mitt slumpmässigt utvalda källmaterial består av 22 turistbroschyrer; alltifrån en enkel folder till broschyrer med många sidor. Alla broschyrer som jag tagit med uppfyller vissa gemensamma kriterier: 1) den gör reklam för ett område, en ort eller ett utflyktsmål, 2) den finska texten och den svenska texten finns endera i samma broschyr eller i två separata upplagor, 3) den svenskspråkiga texten innehåller sådana fel som antyder att det gäller en översättning från finska. Detta kan dock icke med säkerhet fastställas, eftersom översättarens namn eller översättningsbyrån nämndes bara i fyra broschyrer. Uppgifter gällande t.ex. uppdragsgivare, tryckort och utgivningsår var generellt sett mycket knapphändiga och saknades helt i många fall. Detta kan bero på de särdrag som gäller reklamtexter; de skall vara både aktuella och generella.

De ovannämnda kriterierna gjorde att källmaterialet blev relativt litet. I broschyrer över tvåspråkiga städer och orter, exempelvis Helsingfors, Åbo, Gustavs, Borgå, Lovisa, Vasa, Jakobstad och Kronoby var språket så flytande och felfritt att det eventuellt inte rör sig om en översättning. Dessa broschyrer har jag därför inte kunnat inkludera i mitt material. Dessutom fanns det broschyrer där texterna på finska och svenska avvek så mycket från varandra att de inte kunde jämföras.

Materialet består av enstaka ord eller ord i språklig kotext, när analysen det kräver. Med kotext avser jag de närmaste språkliga elementen, medan begreppet kontext syftar till ett större sammanhang i vilket ett ord eller uttryck ingår. För tydlighetens skull presenterar jag felexempel av samma typ i tabellform när det är motiverat. Längre och tydliga felexempel står separat betecknade med asterisk (*) och ofta åtföljda av en korrektion eller av mitt förslag. Element i felexempelsatserna vilka inte inverkar på felanalysen har jag utelämnat och ersatt med hakparenteser. Vid korrigering och i mina egna översättningsförslag använder jag ibland hakparenteser för att undvika onödig upprepning. De översättningsfel som inte står i fullständiga meningar i den löpande texten (med undantag av rubriker) återfinns i noterna så att kontextens betydelse kan kontrolleras. Den finska källtexten refereras särskilt vid analys av utelämnningar, inexaktheter och betydelsenysanser för att målspråket ska kunnas sättas i relation till källspråket.

Varje exempel har en bokstavs- och nummerreferent som hänvisar till källan. Bokstavs-beteckningen framgår av litteraturförteckningen och numret betecknar sidan där exemplet finns. I de fall där broschyren saknar sidnummer motsvarar pärmen med broschyrens namn sidan ett. Foldrar som är vikta på varierande sätt och ofta innehåller kartor (t.ex. I, Ko, M, T, Y) har jag numrerat enligt folderns framsida (1) och baksida (2).

3 GRANSKNING AV ÖVERSÄTTNINGSKVALITET

3.1 Bra och dåliga texter

Vad gäller kvaliteten på texter kan man tala om både en texts inneboende värde och dess instrumentella värde, om att den är bra eller dålig *till* något. Bra texter fyller sina uppgifter väl i den situation som de är avsedda för. Detta är den funktionella normen för gott språkbruk som tillämpas på texter. Det viktiga är relationen mellan texten och mottagaren. Människor har t.ex. olika förkunskaper, intressen och värderingar och uppfattar inte texten på identiskt sätt. Det går därför inte att hålla isär bedömningen av texten och värderingen av det som texten skall vara bra för. För

en djupare uppskattning av en text bör man beakta såväl sändarens avsikter och estetik som mottagarens värderingar. (Hultman 1991, 5.)

Att mäta läsbarheten statistiskt kan ge en bild av hur svårläst en text uppfattas av mottagaren. Läsbarhetsvärdet fås genom en enkel analys av ord- och meningslängden. Medelvärden anges för längden på ord, meningar och stycken. Dessutom mäter man hur stor procent av meningarna är passivkonstruktioner. (Josephson 1997, 41-42.) Fastän läsbarhetsvärdet endast är ett kriterium för att bedöma textens komplexitet kan det ge skribenten möjligheter att förenkla sitt språk av tydlighets-skäl.

För ekonomiredaktören och ledarskribenten Hellén (refererad i Falk 1997, 8-10) är språket ett instrument som skall förmedla en tanke så klart som möjligt. Han tycker att en enkel text är en klok text, i vilken tanken framträder klart. Läsaren kan koncentrera sig på *vad* som sägs i stället för *hur* det sägs. Han vill inte acceptera tillfälliga fel eller felaktiga direktöversättningar, men tycker att vissa finlandismer är nödvändiga, eftersom ord som överlevt prövningen ute i den hårda verkligheten och visat sig livsdugliga är användbara. Vad gäller nödvändigheten av finlandismer med tanke på turistbroschyrer kan jag inte helt samtycka med Hellén. För att undvika missförstånd anser jag att det är säkrast att använda standardsvenska ord och uttryck.

3.2 Vad är översättning

Det finns många synpunkter på vad som avses med översättning. Wollin (1998, 7) påpekar att översättning är ersättning av textmaterial på ett givet språk, kallat källspråket, med ekvivalent textmaterial på ett annat språk, kallat målspråket. Det är fråga om språkbruk, inte språkssystem. Översättningen är också *performance*: intellektuell och kommunikativ verksamhet. För Saussure representerar översättningen *la parole*, den korrekta användningen av språket i det unika ögonblicket. Målet för översättningen är att utvidga budskapets mottagarkrets, så att den innefattar också folk som hör hemma inom andra sammanhang, kulturellt och språkligt bestämda på annat sätt.

Bassnet (1980, 17-19, 31) är också inne på samma linje när hon beskriver översättning som mångfasetterad verksamhet, vilken kräver mycken kunskap och färdighet, noggrann förberedelse och intuitiv förmåga. Eftersom två språkstrukturer och kulturer aldrig motsvarar varandra måste översättaren eventuellt ändra texten med tanke på målgruppens behov. Översättning är alltså en form av byteshandel där också många utomspråkliga faktorer medverkar.

Numera krävs det inte längre formell motsvarighet av översättningar, utan enligt Ingo (1991b, 7-8) föredrar man en friare översättningsprincip och betonar framför allt vikten av att överföra textens betydelse. Han använder termen flexibel översättning, för att betona: ”Så exakt som möjligt, så fritt som nöden kräver”. Det existerar alltid ett förhållande – visserligen inte ett 1:1 förhållande - mellan källspråkstexten och målspråkstexten. Således är det ofrånkomligt att i översättning på något sätt relatera formen och innehållet i källspråkstexten till formen och innehållet i målspråkstexten.

Författaren och översättaren Carpelan, vars egna böcker översatts till närmare tjugo språk, anser att originalets mening bör följas så troget som möjligt, men översättningen bör leva på det nya språket. Han är av den åsikten att en översättare inte skall försöka göra för mycket av texten. Det är bättre att översättningen blir lite torrare än att den glider över i en alltför subjektiv riktning. (Lindqvist 1998, 10-14.) Översättningsprocessen är således en komplicerad kombination av textanalys, tolkning och författande med målet att nå en funktionell ekvivalens. Den översatta texten skall i princip ha samma effekt på målgruppen som originaltexten på sin. (Reuter 1997, 7-8.) Att översättning onekligen är en invecklad process antyder de sakkunnigas kommentarer: för Carpelan (refererad i Lindqvist, 1998, 10-14) är det ”som att gå på lina” och Reuter (1997b, 7-8) kallar översättning ”något av det omöjligas konst”.

3.3 Grundaspekter vid översättning

Inom all översättning är det ett faktum att källtexten representerar form och innehåll, likaså själva översättningen och det språkliga tecknet. Till formen hör en språk-

specifik strukturdimension och en stildimension, medan betydelsen hänför sig till semantiken och pragmatiken. Detta leder till att översättaren måste ta ställning till fyra vitala grundaspekter: grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. Dessa aspekter är betydelsefulla för honom oberoende av vilken text han översätter. Språken har specifika grammatiska regler som bör beaktas, vilket ofta medför ett formtvång. I den grammatiska strukturen fäster man uppmärksamhet vid bl.a. följande: a) korrekta strukturer på alla språkliga nivåer (ljud, morfologi, syntax). b) språkvårdsfall, där rekommendationerna utvecklas och ändras med tiden, och c) obligatoriska och frivilliga formförändringar. (Ingo 1991b, 7-8.)

Vid översättning är formförändringar av olika typer viktiga. När något i ett språk uttrycks med grammatikaliska medel och i ett annat språk återges med lexikala medel är det frågan om *nivåbyte*. *Kategoribyte* däremot indelas i fyra olika undergrupper: strukturbyte, klassbyte, enhetsbyte och systeminternt byte. Betydelseskiljande språkliga medel, såsom exempelvis böjning, ordföljd och kongruensfenomen, underkastas *byte av medium*. Användningen av t.ex. parentetiska tillägg styrs av *sats- och meningsstrukturen*, vilken är analytisk eller syntetisk. Den sista formförändringen har att göra med omgruppering av semantiska komponenter. (Ingo 1991b, 8-9.)

Översättaren bör kunna bruka ändamålsenliga språkformer i olika situationer och för olika syften. En god kännedom om de språkliga varieteter som källtexten innehåller är väsentlig i översättningsprocessens alla skeden, allt från analys, via överföring till bearbetning. Olika språkliga varieteter är bl.a. stilarter (sakstil – litterär stil), allmänspråk – fackspråk, talspråk – skriftspråk, geografiska och sociala dialekter, samt språkets tidsdimension. En så exakt förmedling som möjligt av information, dvs. olika betydelser, är en central uppgift för översättaren, eftersom den informativa onekligen är den viktigaste av alla språkliga funktioner. (Ingo 1991b, 9-10.)

Den tredje grundaspekten är semantiken. Vid översättningsverksamhet kan den semantiska aspekten aktualiseras genom att man fäster uppmärksamhet vid bl.a. följande: 1) semantiska tillägg, varvid väsentliga nya betydelsekomponenter tillkommer, 2) explicitgörande: nya ord men ingen ny information tillkommer, dvs.

specificering av det som kan utläsas ”mellan raderna”, 3) implicitgörande, ord utelämnas men det semantiska innehållet bevaras, 4) semantiska utelämningar, vilka medför någon form av informationsförlust. 5) betydelsnyanser och ordlekar, 6) accepterade inexaktheter, som kommit till av språkens olika sätt att lexikalisera omvärlden. 7) inexaktheter som är översättarens misstag. 8) metaforer, och 9) fel betydelse av ord. (Ingo 1991b, 9-11.)

Pragmatiken, den sista av de fyra grundaspekterna, är en situationsbetingad funktionsdimension. Med pragmatik avses hur utformningen av ett språkligt meddelande kan förklaras utgående från den situation där språket används. Beträffande översättningar gäller det att beakta både den källspråkliga och den målspråkliga textens utformning med hänsyn till respektive kulturella och språkliga nivå. Texter skrivs i ett visst syfte och för en viss målgrupp i sin bestämda kulturella och geografiska miljö. Vid översättning krävs ingrepp i texten på grund av skillnader i kultur eller i språklig tradition. Exempel på sådana ingrepp är bl.a. följande: pseudoöversättning, omarbetning, bruket av egennamn, idiom och kollokationer, modulationer och bruksmotsvarigheter, adaptation eller kulturell anpassning, samt ortografi. (Ingo 1991b, 11-12)

Vid pseudoöversättning är det avgörande översättningens funktion: t.ex. informativ, expressiv, imperativ, fatisk, estetisk eller metalingvistisk. En omarbetning är befogad när exempelvis olikheter i olika länders lagstiftning skall beaktas. Översättning av egennamn och idiom, eller stelnade uttryck där den pragmatiska betydelsen är en annan än den strikt semantiska, kräver både takt och kunskap av översättaren. Kollokationer är stående ordkombinationer där den för idiomerna typiska skillnaden mellan pragmatisk och semantisk betydelse inte är relevant. Det finns både lexikala och grammatikaliska kollokationer. Modulationer görs om situationen betraktas ur en annan synvinkel och i en annan belysning. Översättningar som inte är direkta semantiska motsvarigheter, men som ändå väl förmedlar den önskade informationen är bruksmotsvarigheter. Det kan vara fråga om vedertagna ord och uttryck som används i en viss situation. För att översättningen ska nå sin målgrupp behövs adaptation eller kulturell anpassning. Sättet på vilket översättaren använder skilje-tecken kan avslöja att han inte har målspråket som modersmål. Det finns språkliga

skillnader i ortografi, likaså varierar reglerna för t.ex. avstavning, angivande av datum i skrift och användning av stor bokstav. (Ingo 1991b, 11-12.)

3.4 Översättningskritik

En fungerande översättningskritik behövs för att kontrollera att översättningen fyller sin uppgift; att betydelsen bevarats och att språket bearbetats på målspråkets villkor så att en dynamisk motsvarighet nås. Förutom en egentlig kritikmodell behövs kontrastiv kunskap och kännedom om de modeller för språkanvändning som är involverade i översättningen. (Ingo 1991a, 240-246.) Enligt Sorvali (1988, 70-79) är översättningskritikens syfte att höja kvaliteten på översättningar och hjälpa översättaren i hans arbete. Kritiken granskar översättarens lösningar ur olika synvinklar genom att beakta texttypen och den målgrupp översättningen är gjord för. Det räcker inte att jämföra originaltexten med översättningen utan också de reaktioner som uppkommer i läsaren bör beaktas. Eftersom översättning till stor del är en språklig funktion bör kritiken huvudsakligen grunda sig på en språklig analys.

De olika kritikmodellerna som jag skall presentera i det följande beaktar översättningskritiken ur olika synvinklar, men modellerna har också många likheter. Den lingvistisk-pragmatiska modellen som helhet anser jag vara den mest ändamålsenliga för analys av mitt källmaterial, men också de övriga forskarnas grundtankar lämpar sig väl som utgångspunkt för en kritisk analys av översättningen. House är den enda av forskarna vars tankar jag tycker inte är relevanta i min undersökning.

3.4.1. Den lingvistisk-pragmatiska kritikmodellen

Det finns olika modeller för bedömning av översättningskvalitet. Den lingvistisk-pragmatiska kritikmodellen granskar översättningskvalitet ur fyra olika aspekter: grammatisk struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik. Dessa fyra aspekter erbjuder översättningskritiken en god utgångspunkt till bedömning av textens kvalitet, eftersom både en språkspecifik strukturdimension och en stildimension be-

aktas. Beroende på texten och dess ändamål varierar de olika aspekternas betydelse, men ytterst få texter är sådana där man kan nonchalera någon av dessa fyra aspekter. Översättningskritiken granskar om översättningen representerar genuint och klanderfritt språk. Tecken på källspråklig interferens får inte förekomma, utan språkens olika bruksnormer måste ha beaktats. När man relaterar två språk till varandra är det inte fråga om absoluta jämförelser, utan alla strukturella lösningar bör relateras till respektive språks egna referensramar. (Ingo 1991a, 246-251, Ingo 1991b, 7-12)

Översättarens uppgift är att hitta den korrekta relativa motsvarigheten mellan källspråkets och målspråkets text. I den semantiska utvärderingen granskas tillägg, utelämnningar, betydelsenyanser och direkta fel. Den pragmatiska aspekten beaktar betydelsen av kultur-, kunskaps- och tidsfaktorer. Grammatikalisk korrekthet innebär inte alltid en god översättning, eftersom ett språk har vissa standardkombinationer av två eller flera ord, dvs. kollokationer. Översättningen måste eventuellt kompletteras och anpassas för att en utländsk läsare kan förstå den. (Ingo 1991a, 240-247.)

3.4.2 Nida och Tabers modell

Forskarna Nida och Taber talar inte direkt om översättningskritik, men de har skapat dikotomin *dynamisk* och *formell* motsvarighet. Det är graden av dynamisk motsvarighet som enligt dem är det viktigaste kriteriet på hur väl översättaren lyckats. Läsaren bör uppleva översättningen och dess innehåll på samma sätt som läsarna av originaltexten. I en god översättning har betydelsen bevarats och språket har bearbetats på målspråkets villkor för att nå en dynamisk motsvarighet. Graden på en sådan motsvarighet är dock mycket svår att mäta. Som testmetoder föreslår de t.ex. lucktest, högläsning för testgrupp och tillbakaöversättning till källspråket. Nida och Taber jämför inte form och betydelse i källtexten och i översättningen, vilket jag anser är en brist. (Ingo 1991a, 241-242.)

3.4.3 Reiss och Wilss

Reiss har utfärdat en modell på basis av språkets funktioner. Hon särskiljer fyra olika texttyper: informativ, expressiv, operativ och audio-medial text, vilka alla kräver olika sätt att översätta. Huvuduppgiften vid informativ text är att förmedla innebörden exakt, medan i den expressiva texten de emotionella värdena bör bevaras och anpassas enligt målspråket och dess kulturella miljö. En operativ text vill påverka läsaren och översättningen bör bevara effekten hos utgångstexten. Den audio-mediala texten utnyttjar de audio-visuella massmedierna och förutsätter att de starkt betonade estetiska värdena finns bevarade i översättningen. Utöver texttyperna beaktar Reiss också språkliga och utomspråkliga faktorer. Till de förstnämnda räknas semantiska, lexikala, grammatikaliska och stilistiska faktorer, medan de utomspråkliga faktorerna beaktar situation, fackområde, tid, plats, mottagare, talare och affekt. (Ingo 1991a, 242.)

En jämförelsemodell för översättningar som tar fasta på syntaktiska, semantiska och pragmatiska omständigheter finner vi hos Wilss. På vart och ett av dessa plan klassificeras översättarens lösningar alltifrån goda till felaktiga. Centralt hos Wilss är begreppet bruksnorm, med vilket han syftar på situationsbestämda och olika användningsnormer för språket i varje enskild språkgemenskap. Utgångspunkten för kritiken är en bedömning av översättningens eventuella avvikelser från bruksnormen. (Ingo 1991a, 242.)

3.4.4 House och Koller

Utgående från andra forskares synpunkter och tillämpningar har House skapat sin utvärderingsmodell på basis av språkets situationsdimensioner och tre språkliga funktioner: den ideationala, den interpersonala och den textuella. Analysmodellen jämför förlaga och översättning ur språkanvändarens och språkbrukets dimensioner. Textförfattarens geografiska härkomst och socialklass samt textens tidsbestämmdhet hör till språkanvändarens dimensioner. Språkbrukets dimensioner berör aspekter såsom medium, deltagande, sociala roller och attityder samt verksamhetsområde.

Inom varje dimension undersöks både förlaga och översättning syntaktiskt, lexikalt och textuellt. En god översättning är en som både dimensionellt och funktionellt är en god motsvarighet till förlagan. House tillämpar sin modell på olika texttyper och enligt två olika översättningstypologier delar hon in översättningar i *öppna* och *dolda*. En öppen översättning kan vara historiskt baserad eller tidlös, men avslöjar sitt ursprung och riktar sig i första hand till dem som talar källspråket. En dold översättning kan i motsats till den öppna fungera som ett original i målspråket, eftersom den inte direkt knyter till det samhälle eller den kultur källspråket representerar. (Ingo 1991a, 243-244.)

En tredelad översättningskritik som består av textanalys, jämförelse av översättnings-texterna och utvärdering av översättning har Koller uppskisserat. Textanalysen fäster uppmärksamhet vid språkets funktion, innehållsliga och språkligt-stilistiska drag, samt formal-etiska och pragmatiska drag. Vid jämförelse av översättningstexterna beaktas både det teoretiska och det praktiska. Uppgiften för kritikern vid utvärderingen är enligt Koller att beakta den enskilda översättningssituationen och bedöma de avgöranden översättaren träffat. (Ingo 1991a, 245-246)

3.5 Kontrastiv analys och felanalys

Både kontrastiv analys och felanalys kan tillämpas för att analysera översättningsfel. Den kontrastiva analysen är användbar genom att den förklarar de problemfall som uppstått under felanalysen, men den är inte helt tillförlitlig för att förutse kommande problem i t.ex. översättningsarbetet, eftersom varje översättare har en individuell språkbehärskning och erfarenhetsbakgrund. Sridhar (refererad i Fisiak 1981, 207-218) utgår från den kontrastiva analysens hypoteser när han påstår att språkfel i målspråket till huvudsak orsakas av störande element från modersmålet, det vill säga interferens. Ju mera dessa två språk skiljer sig från varandra ju större är svårigheterna. Genom att jämföra språken kan man förutse olika problemområden. Det finns också forskare som anser att okunnighet är den verkliga orsaken till uppkomna fel (Fisiak 1981, 220).

Felanalysen, i sin tur, har två berättiganden; det pedagogiska och det teoretiska. Betydelsen av det förstnämnda ligger i att förstå felens art för att kunna systematiskt minska på dem, medan det teoretiska utgör en del av inlärarespråkets systematiska studie. (Corder 1981, 1.) Felanalysens metodologi är insamling av data, identifiering och klassificering av fel, redovisning av frekvenser eller feltyper samt identifiering och behandling av problemområden i målspråket (Fisiak 1981, 222). Många fel kan förutses; de kan härstamma från element i modersmålet, vilka beskrivs som interferens. Detta innebär att inlärares vanemässigt använder sig av element från modersmålet vilka han utnyttjar i det främmande språket. Corder (1981, 10) indelar felen i systematiska (*errors of competence/errors*) och osystematiska (*errors of performance/mistakes*).

4 OLIKA TEXT- OCH ÖVERSÄTTNINGSKATEGORIER

4.1 Indelningskriterier för texttyper

Efter textens art och efter den specialisering som är vanlig bland översättare kan man göra en grov indelning i olika grupper. Söderlund (1965, 41) följer indelningen: 1) allmän text - inklusive kommersiell text, 2) facktext; möjligtvis vetenskaplig eller teknisk, och 3) litterär text. Ingo (1991a, 30-39) och Sorvali (1983, 31) följer Savorys (1969, 20) modell med en indelning i fyra kategorier: 1) fristående ord, fraser och satser, 2) underhållningslitteratur och sakttext av allmän karaktär, 3) fackspråkstexter, samt 4) konstilliteratur och diktspråk. Eftersom den sistnämnda indelningen är mera specifik presenterar jag den i det följande.

Till den första kategorin hör korta informativa meddelanden som vanligtvis saknar egentlig kotext och känsloläggning. Underhållningslitteraturen innefattar kiosk-litteratur och typiskt för sakttexter av allmän karaktär är att de är allmänbildande framställningar av vetenskapliga eller fackinriktade texter. I denna kategori är texten ofta av didaktisk natur. Detta gäller också fackspråkstexter, vilka representerar olika specialområden, såsom vetenskap, teknik, yrkesverksamhet och idrott. Ett ytterst

finslipat språk, där språket i sig självt har ett estetiskt värde, karakteriserar konstlitteraturen och diktspråket. Skönlitteraturen förmedlar attityder och värden och texten innehåller symboler. Till denna textsort hör, förutom konstlitterär prosa, bland annat reklamtexter. I reklamtexter har författaren länge och grundligt övervägt sina lösningar - han har försökt skapa en komprimerad och slående formulering. (Ingo 1991a, 30-39.)

4.2 Reklam

Axelsson (1996, 106-108) hävdar att kommunikation i form av reklam ibland kan få mycket starka effekter och i andra sammanhang vara helt verkningslös. Med reklamen vill sändaren uppnå en effekt hos mottagaren. Det kan vara fråga om att föra fram information av något slag eller att påverka mottagarens värderingar med ett köpbeteende som följd. Innan ett köpbeteende skapats föregås processen vanligtvis av ett antal olika stadier, enligt den s.k. A-I-D-A-modellen. De olika bokstäverna i modellen står för Attention (uppmärksamhet), Interest (intresse), Desire (önskan) och Action (agerande, handling). Mottagaren får medvetenhet om att en produkt eller tjänst finns och en viss kunskap om den. Genom att skapa en känslomässigt positiv inställning till produkten eller tjänsten kan mottagaren till slut övertygas till att handla.

För att uppnå ett köpbeteende eller väcka intresse bör sändaren tänka igenom hur mottagarens intressen, önskemål och "mentala program" kan tänkas se ut. På detta sätt identifieras målgruppen och meddelandet kan koda för att uppfattas på det avsedda sättet. De tankar och känslor som den potentiella kunden sammankopplar med det säljande företags produkter och tjänster inverkar på hans köpvilja. Reklam är en viktig kanal för påverkan och för att vara framgångsrik bör den ha bl. a. följande egenskaper: uppvisa visuell magnetism, innehålla ett rakt och komplett budskap, vara lätt att läsa samt rikta sig till en specifik målgrupp. I reklamsammanhang poängteras också fem grundläggande faktorer. 1) uppmärksamhet, 2) information, 3) mental bearbetning, 4) slutledning, och 5) tillämpning. Om förutsättningarna är de rätta väcks målgruppens nyfikenhet och förutsättningar skapas för ett behov som

kanske inte funnits från början. Informationen bör på ett rimligt sätt motsvara målgruppens förväntningar, intressen och behov. Om informationen däremot är obegriplig eller det ges för mycket respektive för litet information avbryts påverkningssprocessen. Vid mental bearbetning ställs ny och redan lagrad information mot varandra och denna fas utgör en kritisk period vilken för till slutledning där mottagaren uppfattar ett samband mellan ny och gammal information. Under tillämpningen provas den nya kunskapen och används i ett sammanhang. (Axelsson 1996, 108-114.)

Om reklamen närmar sig rätt målgrupp på rätt sätt har den de största påverkningsmöjligheterna. Det handlar om att urskilja de mest intressanta kunderna och att finna grupper av kunder som ställer sinsemellan likartade krav. För att analysera kundbasen bör man beakta både befintliga och potentiella kunders antal och typer. Hos potentiella kunder inverkar också sådana faktorer såsom geografisk lokalisering, relationsnätverk och möjligt köpbeteende. Det gäller att utgå från kundens perspektiv: ”att leverera nytta till kunden”. Därför bör man reflektera över de faktorer som är viktiga för honom, såsom t.ex. kvalitet, tillgänglighet och service. (Axelsson 1996, 261-445.)

4.3 Översättning av turistbroschyrer

Turistbroschyrerna är till sin art informativa och kan räknas till reklamtexter. Informationen är delvis kortfattad, delvis beskrivande och bilderna kompletterar texten. Längre textavsnitt varierar med enstaka meningar, uppräknningar och eventuella tidtabeller. Vid både utformning och översättning av reklamtext vill uppdragsgivaren ha en text som tilldrar sig uppmärksamhet, skapar stämning, väcker intresse och påverkar läsaren. Det är ytterst viktigt att läsaren får samma känslöstämningar och föreställningar av den översatta texten som han skulle få av originalet (Ingo 1991a, 241). Textens utformning spelar således en stor roll och texten får inte ”låta översatt”. Reklamen förlorar lätt sin slagkraft om den bristfälliga språkformen drar läsarens uppmärksamhet från reklambudskapets innehåll. Därför är enligt Söderlund (1965, 41) en ren översättning av en reklamtext sällan tillfredsställande.

Vissa reklamord kan vara helt omöjliga att översätta och måste därför översättas mycket fritt. En ordagrann översättning blir tänkbar bara om originalet består av enstaka eller lösryckta ord utan satssammanhang. Längre beskrivningar bör också vara relativt fritt översatta, men informationen ska vara densamma som i originaltexten, särskilt om käll- och målspråken står bredvid varandra, så att läsaren kan jämföra dem med varandra. I enspråkiga broschyrer är inte problemet lika markant eftersom en jämförelse då inte är sannolik.

Om finska turistbroschyrer som översätts till svenska är avsedda för alla svenskspråkiga är målgruppen långt ifrån homogen. Den omfattar finlandssvenskar, rikssvenskar och andra nordbor som förstår svenska. Detta ställer stora krav på språkets formuleringar. Språket bör vara ett tydligt och klart standardspråk - utan starka inslag från finskan – och anpassat till målgruppens behov. Sådana turistbroschyrer som främst avses för finlandssvenskar kan däremot ha lokalfärg och innehålla delvis oöversatta termer, eftersom lokalkännedomen och kunskaper i finska hjälper läsaren att förstå textens innebörd. Man kan dock ifrågasätta om det lönar sig att begränsa målgruppen bara till att omfatta de svenskspråkiga i Finland när antalet potentiella kunder flerdubblas om andra nordbor inkluderas. Översättning av turistbroschyrer till svenska bör inte ses som något nödvändigt ont eller göras av principen ”så har vi alltid gjort”, eftersom engelskspråkiga översättningar aldrig kan helt fylla det behov av svenska som finns i de nordiska länderna.

5 GENERELLA ORSAKER TILL ÖVERSÄTTNINGSFEL

5.1 Språkliga olikheter

En översättning är nästan aldrig en både formell och semantisk spegelbild av originaltexten, eftersom språkens olika kulturella bakgrund spelar in. Sorvali (1983, 25) anser att risken för att förvanska originalets mening är större ju avlägsnare språken står från varandra. Ju närmare besläktade två språk är desto lättare kan översättaren fånga både innehåll och stil som bäst motsvarar originaltexten samt undvika

onaturliga formuleringar. Risken för 'ismer', t.ex. finlandismer eller germanismer, ökar däremot ju närmare käll- och målspråket ligger varandra. Ingo (1991a, 45) konstaterar att ord som är gemensamma för två språk och som kan se ut att ha samma betydelse måste särskilt uppmärksammas och kontrolleras, eftersom det i själva verket kan vara fråga om "falska vänner" med märkbara betydelseskilnader. Sådana likheter finner vi särskilt hos de skandinaviska språken, men också mellan svenskan och tyskan.

Enligt Ingo (1991a, 19) är den grammatikaliska strukturen olika för olika språk och de tillämpar olika principer för att ordna symboler till fraser, satser, meningar och texter. Även om en ordmotsvarighet kan hittas i målspråket är det semantiska innehållet sällan exakt detsamma som i källspråket och betydelsefälten täcker eventuellt inte varandra. Förutom en grundbetydelse har många ord också ett känslvärde och förmedlar positiva eller negativa associationer (Ingo 1981, 144).

5.1.1 Skillnader i språkstruktur

Vid en jämförelse av finska och svenska finner vi betydelsefulla olikheter i språkens härstamning, utveckling och konstruktion. De tillhör olika språkfamiljer; svenskan är ett germanskt språk som hör till de indo-europeiska språken, finskan är ett finskt-ugriskt språk, besläktat med estniska, ungerska och samiska (Andersson 1987, 50-51). Det svenska språket har inte som finskan till följd av nationella och politiska förhållanden varit föremål för någon egentlig språkplanering. Däremot har språkutvecklingen bestämts av andra faktorer som i viss mån fortfarande är verksamma. Sådana faktorer är närmandet mellan tal och skrift och strävan att alla människor ska få tillgång till språket. Under senare år har Svenska Akademien gått språkbrukaren till mötes med eftergifter, såsom sanktionering av ett språkbruk (t.ex. i stavning) som först uppfattats som felaktigt (Clausén 1986, 9-14). Jämfört med fornsvenskan har modern svenska märkbart mindre kongruensböjning och överhuvudtaget ett betydligt fattigare böjningssystem. I nusvenskan har ett kongruenssystem styrt av semantik blivit allt mer dominerande. (Sandström 1994, 27.)

Förutom att finskan saknar genus och är rik på kasus finns det flera olikheter i den grammatiska strukturen, bl.a. i ordbildningen, kongruensen, genitivbruket, ordföljden och passivkonstruktionerna. Stavelsestrukturen i finskan är mindre komplex, men vokal- och konsonantlängden spelar en större roll (Andersson 1987, 50-51.) I svenskan bildas nya ord genom att foga en avledningsändelse till ett redan känt ord eller genom att förkorta ett längre ord eller uttryck. Svenskan har talrika sammansatta verb och adjektiv, finskan har sammansatta substantiv som kan ha ovanligt många led. Finskan fördrar t.ex. verbalsubstantiv i mycket högre grad än svenskan där ”substantivsjukan” uppfattas som betydligt mer störande. Möjligheterna till lån av främmande ord varierar också mellan de två språken. Svenskans nära släktskap med exempelvis tyska och engelska underlättar lån från dessa. Finskans ljud- och formstruktur gör att man hittar på egna motsvarigheter. (Ingo 1991a, 179-188.)

Något som vållar problem för personer som inte har svenska som modersmål är reglerna för kongruens, eftersom de är språkspecifika och i hög grad automatiserade. Thorell (1973, 9) definierar kongruens som en överensstämmelse i fråga om numerus, genus eller species mellan grammatiska enheter som står i viss relation till varandra. Substantiv är det överordnade ledet och de underordnade leden utgörs av artiklar, adjektiv, particip och pronomen. Fastän genus och numerus har väldiga konsekvenser för orden, bl.a. effekter på längre avstånd i predikativa adjektiv, anser Sandström (1994, 27) att en språkinlärare eventuellt uppfattar kongruensen som mindre viktig när ett budskap förmedlas. Grammatisk inkongruens har framförallt ökat vid predikativ i allmänt språkbruk. I vissa fall har även inkongruenta konstruktioner sin uppgift att fylla, dock med betydelskillnader jämfört med de kongruenta.

Genitiven kan i svenskan ha varierande funktion och det råder en klar skillnad mellan genitivbruket i tal och i skrift. I tal används enbart possessiv genitiv medan övriga genitivtyper används i skriftspråket. Som en följd av den rika genitivanvändningen i finskan och dess interferens är det naturligt att finlandssvenska texter i allmänhet har en högre genitivfrekvens än motsvarande rikssvenska. Genitivfraser i finlandssvenska texter kan dock vara av mycket olika acceptabilitetsgrad. Dels kan det bero på att genitiven i finskan används för att uttrycka avsevärt fler och mer mångskiftande relationer mellan orden än s-genitiven i svenskan, dels finns det ett

flertal restriktioner på genitiven i svenskan som inte gäller i finskan. En av de grundläggande skillnaderna mellan finsk och svensk genitivanvändning är att finskan teoretiskt sett accepterar hur många genitiver som helst i följd, medan det i svenskan finns många fall där dubbel genitiv inte är möjlig. Den bestämda funktionen hos genitiver leder till en obenägenhet att använda s-genitiv av substantiv i obestämd form. (Reuter 1997b, 28-31.) En vanlig feltyp är sammanblandning av subjektiv genitiv och objektiv genitiv. Endast subjektiv genitiv och possessiv genitiv är obligatoriska genitivfraser i svenskan. Det finns goda möjligheter till omskrivning genom sammanskrivning, med prepositionsuttryck och med adjektivattribut. (Nyström, 1986, 15-20.)

Reglerna för ordföljd är betydligt striktare i svenskan än i finskan, särskilt för placeringen av adverbialen i huvudsatser och bisatser (Reuter 1997b, 40). Däremot är kommateringen i svenskan förhållandevis fri och de flesta tillämpar numera s.k. tydlighetskommatering och det är sällan ett utelämnat kommatecken anses vara ett fel. Kommateringen styrs inte av bestämda ord, såsom i finskan, utan det avgörande är hur nära ett led är knutet till resten av meningen. Kommatering är många gånger en bedömningsfråga; för att underlätta läsningen kan ett komma sättas ut i mycket långa meningar. (Svenska skrivregler, 2000, 145-146.)

Både i finskan och svenskan används passiva satser, eller satser med passiv funktion, men de är till form, funktion och innehåll mycket olika i de två språken. Det är inte självklart att en finsk passivsats kan översättas med en passivsats i svenskan och vice versa. Passiva satser i svenskan är oftast abstrakta eller vaga och av läsbarhetsskäl bör passiv användas bara om det verkligen finns fog för det. I finskan förutsätter den egentliga passiven alltid att den handlande är en människa, eftersom passiv i finskan egentligen är en aktiv form och inte heller kan ta agent. Det ord som står på subjektets plats fungerar inte innehållsmässigt som ett subjekt utan snarare som ett objekt. I svenskan finns *s-passiv*, *man-passiv* samt *bli-* och *vara-passiv*. Man kan inte bilda s-passiv till alla verb, exempelvis till verb med en s-form som anger upprepad eller fortsatt handling. (Reuter 1997b, 44-47.)

Fastän språkstrukturerna är helt olika, är finskan och svenskan semantiskt mycket nära varandra och det är förhållandevis lätt att översätta mellan dem anser översättare Suominen (1994, 5). Språken har otaliga ord och uttryck som sammanfaller med varandra, vilket beror på våra sekellånga ömsesidiga kontakter och snarlika samhälleliga institutioner. Han påpekar dock att man tänker på finska på annat sätt än på svenska och att skillnaderna i tänkesättet mellan finskan och finlandssvenskan är mindre än mellan finskan och rikssvenskan.

Carpelan (se Falk 1997, 8-10) ser skillnaden i språken ur ett känslomässigt perspektiv och poängterar att finskan är ett så totalt annorlunda språk. Han tycker om att översätta från finskan, eftersom den har många känslomässiga uttryck och konkreta uttryck för färger och för förändringar i naturen, medan svenskan är mera abstrakt.

5.1.2 Finlandismer och andra finlandssvenska särdrag

Med en finlandism avses ett ord eller uttryck som bara eller huvudsakligen används i finlandssvenskan eller som i Finland används i annan betydelse än i Sverige. Svenska ord för finländska företeelser, vilka inte har någon direkt motsvarighet i Sverige, kan egentligen inte kallas finlandismer. (af Hällström 2000, 14.) Språkdrag som klart beror på inflytande från finskan och där finskans sätt att konstruera slår igenom kallas fennicismer. Det är en brokig grupp, eftersom många av översättningslånen är officiella och obligatoriska, medan andra fennicismer är rena tillfälligheter som bildats p.g.a. interferens. (Melin 1986, 5-9.) En genomsnittlig rikssvensk läsare tycker det är konstig svenska, även om han vanligen förstår allt som avses (Forsgren, 1983, 3-6).

Finlandismerna är av olika ursprung. En del har uppenbarligen uppkommit inom det finlandssvenska standardspråket, andra har tagits upp ur de finlandssvenska dialekterna. Många finlandismer är ett resultat av finskt inflytande, en stor del är direkta lån eller olika slag av översättningslån och finskpåverkade konstruktioner.

Också andra språk har bidragit, bl.a. ryskan och tyskan. Många finlandismer är alltså samtidigt fennicismer, russicismer, germanismer, anglicismer eller arkaismer. En arkaism, som är en rätt vanlig finlandism, är en ålderdomlig ordform som tidigare har funnits även i rikssvenskan men som har försvunnit ur det moderna språkbruket. Ett utmärkande drag för finlandssvenskan är nämligen dess konservatism, vilket leder till en passiv differentiering från svenskan i Sverige. Reuter (1996, 23) påpekar att det är olyckligt om finlandssvenskan förlorar kontakten med den allmänna svenska språkutvecklingen och blir en kopia av finskan.

Fastän många finlandismer är onödiga översättningslån från finskan – nästan alla etablerade finlandismer kan ersättas med motsvarande rikssvenska ord – finns det också många som är fullt acceptabla och kan ses som delar av vår finländska variant av svenska. (Reuter 1996, 17-24, 1997a, 3-4.) Förutom översättningslån tar finlandssvenskan in också direktlån och betydelselån. Ett direktlån är ett lånord i sin ursprunglig form, eventuellt med lätt anpassning av uttal, stavning och böjning. Betydelselånen är sedan tidigare etablerade ord, vilka får en ny betydelse. (af Hällström 2000, 14.) En konstruktion som är främmande för sverigesvenskt språkbruk kan inte automatiskt betraktas som en finlandism, eftersom finlandssvenskan inte är någon sluten språkform. Karakteristiskt för finlandssvenskt språkbruk är att det oftast går att fylla på med nytt språkmaterial, t.ex. med tillfälliga lån från finskan. Finlandssvenskan har flera språkdrag som av många språkbrukare upplevs som direkta fel eller som är helt okända för en stor del av finlandssvenskarna. Särdrag finns på alla språkliga nivåer: uttal, morfologi, lexikon, semantik, t.o.m. syntaxen påverkas av finskan alltmer. (Reuter 1997b, 7-11.)

Språkbruket varierar från ren standardsvenska till mycket provinsialt präglat språk med starka inslag av finska. Dagens finlandssvenska brottas med dessa tillfälliga fel och en allmän språklig osäkerhet som kommer fram som en alltmer vacklande känsla för exempelvis ordens valör, ordföljden, prepositionsbruket och ordböjningen. Fastän det finns skillnader mellan rikssvenskt och finlandssvenskt språkbruk gäller ändå samma norm i båda länderna. Särskilt i informativ text och av kommunikativa skäl är det ofta befogat att undvika finlandismer och bruka det som är gångbart i Sverige. (Reuter 1997a, 3-4)

5.2 Attitydfaktorer

Förutom olikheter som relateras till språkstrukturen och särdrag i den språkliga miljön är det också andra faktorer som medverkar till översättningsfel. Jag kallar dessa för attitydfaktorer eftersom de är sådana som grundar sig på attityder hos allmänheten och i någon mån också hos icke-professionella översättare. Till allmänheten hör sådana arbetsgivare som underskattar översättarens arbete genom att kräva att någon arbetstagare vid sidan om andra uppgifter tar hand om översättningsarbetet. Detta kan i undantagsfall fungera, men att i inbesparingssyfte ständigt ha inkompetent personal att ansvara för språket i tryckalster, vare sig det rör sig om reklam eller annan typ av text, är ingen god lösning. En arbetstagare kan trots sina bristfälliga språkkunskaper vara tvungen att gå med på arrangemanget om inga andra alternativ finns att ta till. En oerfaren språkbrukare känner eventuellt inte till vilka hjälpmedel som finns att tillgå och saknar effektiva arbetsmetoder och det specialkunnande som en översättare har fått under sin utbildningstid. Han kan hamna i kläm på grund av tidsbrist och arbetsprestationen blir lidande som en följd av detta. Om arbetsgivaren överhuvudtaget har en negativ inställning till översättande – att det är ett ”måste” som bara kostar – kan detta leda till en sämre arbetsinsats hos den som sköter uppgiften.

Enligt Tandefelt (1998, 18-19) är det särskilt finlandssvenska amatörer som på sina arbetsplatser förutsätts kunna arbeta med det svenska språket yrkesmässigt i form av exempelvis översättning, granskning och undervisning. Visserligen lever de mitt ibland två olika språkkulturer och kommunicerar på båda språken, men det är ingen självklarhet att de är goda översättare. Förutom goda språkkunskaper i originalspråket är det viktigaste kravet att personen har en fullgod behärskning av målspråkets alla skiftningar för att kunna lösgöra sig från originalspråkets strukturer (Forsgren 1983, 3-6.) Ingo (1991a, 26) poängterar att översättaren bör ha bättre språkkunskaper än genomsnittet och en säker stilkänsla. En bra översättare ska dessutom ha en god allmänbildning och kunskap om det område som originaltexten behandlar. Man kan fråga sig om en finlandssvensk möjligen har en alltför god balans mellan sina båda språkkompetenser för att kunna bevara sin objektivitet.

Den stora allmänhetens ökade negativa inställning till svenskan i Finland, som får sin början redan i skolåldern, kan leda till att professionella översättare måste utöka sitt språkkunnande med främmande språk för att livnära sig som översättare. Som en följd av detta kommer allt fler icke-professionella översättare att anlitas för mera eller mindre tillfälliga uppdrag och språkkvaliteten lider. Det är också möjligt att andra språk, såsom engelska, stärker sin ställning på svenskans bekostnad.

6 OLIKA TYPER AV ÖVERSÄTTNINGSFEL

6.1 Ortografiska fel

Många ortografiska fel har en betydelse främst ur estetisk synpunkt, eftersom de i sin kotext oftast är tillräckligt tydliga trots felstavningen. Det oaktat ger en text med många ortografiska fel ett slarvigt intryck och antyder brister i översättarens kompetens. Hur de ortografiska felen uppkommit är inte entydigt att förklara och därför har jag i flera fall gett alternativa förslag. Förutom direkta misstag kan språklig interferens påverka t.ex. avstavningen och ortografin i lånord.

Likartade felexempel är grupperade i tabellform med en korrigerad form och källangivelse. I fall där ordböcker saknar det respektiva ordet ges hänvisningar till former som kan användas till hjälp. Vid analys av lånorden har jag också nämnt ordens härstamning och vid flera felexempel har jag reflekterat över vilka felaktiga associationer de kan åstadkomma.

6.1.1 Avstavning och användning av bindestreck

Avstavningen har främst en praktisk funktion, med vilken man gör raderna i en text ungefär lika långa och sparar utrymme. Avstavning för med sig ett avbrott i texten, men läsningen bör inte störas i onödan av vilseledande eller löjeväckande avstavningar. Å andra sidan är särskilt smala textspalter svårläsliga om ord inte avstavas.

(Svenska skrivregler, 65-66). I de flesta språk delas sammansatta ord mellan de olika leden och man bör sträva efter att avstava i ordgränserna för att underlätta läsningen. I svenskan kan man vid avstavning också dela ordet i stam och ändelse, vilket inte är möjligt i finskan. Avstavning utförs inte framför slutvokal, fastän där i princip kan finnas en avstavningsgräns. Enligt Ikola (1992, 195) strävar man i finskan till att inte dela ord mellan två vokaler, t ex *katu-a*. Detta är dock möjligt om vokaler tillhör olika stavelser, t ex *hau-ella*.

Särskilt markanta och störande fel var sådana där det felaktigt avstavade ordet förekom flera gånger i samma text eller sådana som gjorde läsaren konfunderad över de obekanta ordformerna. Avstavningsfel förekom särskilt i sammansatta ord, vilket är naturligt eftersom de på grund av sin längd oftast måste avstavas i broschyrtext. Sammansatta ord erbjuder dock många språkligt riktiga möjligheter till avstavning, vilka översättaren eventuellt inte känt till. I nedanstående exempel har jag samlat störande avstavningsfel vilka jag behandlar var för sig.¹

		Felexempel	Korrigerat	Källa
(1)	a.	renn-äringen	ren-näring-en	R, 9
	b.	julföres-tällningar	jul-före-ställ-ning-ar	R, 11
	c.	landsbygd-shantverk	lands-bygds-hant-verk	Ex, 16
	d.	til-lräckligt	till-räck-ligt	En, 6
	e.	speci-alstadier	special-stadier	A, 4
	f.	befolknin-gen	be-folk-ning-en	Ex, 15

I dessa felexempel ser de avstavade ordens senare delar obegripliga ut, särskilt om de börjar texten på en ny sida. Läsaren kan bli osäker och fundera över vad **äringen*, **tällningar* och **alstadier* egentligen betyder och måste gå tillbaka i texten för att kontrollera saken. I exempel 1 f är *ju gen* faktiskt ett existerande ord som naturligtvis inte passar in i ifrågavarande kotext. I alla exemplen kunde de sammansatta orden ha delats mellan leden och i alla exemplen, förutom i 1 e, hade bara en bokstav behövt byta plats.

Förutom vid avstavning används bindestreck också i vissa sammansättningar, fastän de som regel skrivs utan bindestreck. Undantagsvis kan bindestreck sättas ut i sammansättning med egennamn om den behöver förtydligas eller är av tillfällig art.

Sammansättningar med företags- och varunamn skrivs ofta med bindestreck, men grundregeln borde dock följas. Bindestreck kan i undantagsfall åtskilja två annars likalydande ord eller sammansättningar som man annars lätt kunde läsa fel, t.ex. *vind-elverk*. (Svenska skrivregler 2000, 178-180.) Bindestreck i svenska sammansättningar används oftast när förleden är en förkortning, i exempelvis *cd-skiva*. Mitt källmaterial innehöll fyra tydliga exempel på användningen av bindestreck vid sammansättningar inne i textavsnitt och jag räknar dem till ortografiska fel på grund av deras struktur, fastän de eventuellt kan tänkas vara resultat av en slarvig layout.²

		<u>Felexempel</u>	<u>Korrigerat</u>	<u>Källa</u>
(2)	a.	aluminium-profilier	aluminiumprofiler	A, 9
	b.	taxibåts-service	taxibåtsservice	Bö, 16
	c.	guds-tjänst	gudstjänst	M, 1
	d.	Savilahti-nejden	Savilahtinejden	M, 1

I felexempel 2 a är det inte fråga om ett varunamn, utan en produkt och det finns inte fog för att separera för- och efterleden med ett bindestreck, inte ens av tydlighets-skäl. Inga regler talar heller för användningen av bindestreck efter en förled som står i genitiv, såsom i exemplen 2 b och c. Det ser tvärtom ytterst störande ut. När förleden är ett egennamn borde båda leden skrivas ihop och inte såsom i felexempel 2 d. Om ett namn står som efterled i mer tillfälliga eller ovanliga sammansättningar är bindestreck däremot ganska vanligt. Eftersom bindestreck kan användas undantagsvis i många olika typer av sammansättningar kan översättaren av tydlighetsskäl avvika från den vanliga normen. (Svenska skrivregler 2000, 178-181.)

6.1.2 Interferens i lånord

Olika typer av påverkan av ett språk till ett annat, dvs. transfer, kan vara av både positiv och negativ art. Negativ transfer eller interferens kan noteras som en osäkerhet i stavningen och uttalet. Det är just lånorden som ofta ställer översättarens omdömesförmåga på prov. Svenskan har många lånord som härstammar från t.ex. franska eller engelska, men stavningen motsvarar inte alltid ursprungsordet. De

nedanstående felexemplen representerar interferens av franskt stavningssätt och drag av uttalsfaktorer som härrör sig till finskan.³

		<u>Felexempel</u>	<u>Korrigerat</u>	<u>Källa</u>
(3)	a.	umgängesrestaurant	restaurang	Jo, 14
	b.	specialité	specialitet	N, 4
	c.	solterass	solterrass	Ko, 2
	d.	badmington	badminton	M, 1
	e.	guidcenter	guidecenter	Bö, 15

Att alltför slaviskt följa ett lånords ursprungliga stavningssätt kan leda översättaren på fel spår såsom i felexemplen 3 a och b. Till finskans *Seurustelu- ja ruokaravintola* hade översättaren bildat sammansättningen **Mat- och umgängerestaurant* av vilken jag i tabellen bara tagit upp sammansättningens senare del, eftersom jag anser att ordet i sig självt är tillräckligt beskrivande. Dessutom saknas ett foge-s i den senare sammansättningen, den riktiga formen vore *umgängesrestaurang* om en dylik sammansättning överhuvudtaget skall användas. *Restaurant* härstammar från latinets *restaurare*, som betyder 'återställa' och i dess nuvarande betydelse togs ordet in i Svenska Akademiens ordbok år 1865 (Bergman 1966, 493). Det numera föråldrade skrivsättet återfinns i finska ordböcker ännu i början av 1980-talet, men har i modernt språkbruk ersatts av formen *restaurang* (SAOL 1998, 719). I exempel 3 b försöker översättaren hålla sig till uttalsformen (Prisma 1984, 495), fastän ordet i svenska saknar accent och slutar på konsonanten <t>, vilken inte är stum (SAOL 1998, 840).

Interferens av finska kan vara orsaken till det ortografiska felet i 3 c. Översättaren kan ha utgått från det finska stavningssättet för *aurinkoterassi* och har felaktigt lämnat bort en konsonant i översättningen, **solterass*. Stavningsfelet är förståeligt eftersom konsonantfördubblingen inte noteras vid uttalet. Ordet *terrass* härleddes till franskans *terrasse* och har i svenskan bevarat den dubbla konsonanten <r> i skrift (Prisma 1984, 529).

Felexempel 3 d har att göra med fonologiska aspekter: istället för ett vanligt n-ljud har översättaren trott att det rör sig om ett tonande ng-ljud och därför har ordet ett

extra <g>. Den korrekta ortografiska formen är *badminton*, eftersom det ursprungligen syftar på ett egennamn *Badminton House*, hertigen av Beaufort's herresäte i Gloucestershire (Bergman 1966, 51.)

Vid sammansättningar med lånord i båda leden kan översättaren glömma bort att ta med stumma element, fastän han möjligtvis känner till ordens stavning då leden står separat. I sammansättningen **guidcenter*, exempel 3 e, har bokstaven <e> utelämnats. SAOL (1998, 290) nämner sammansättningen *guidebok* som visar att båda leden behåller sin nominalform. Översättaren kunde ha utnyttjat detta som vägledning vid ordbildningen.

Intressant interferens kan förekomma i flerspråkiga broschyrer om översättaren under arbetsprocessen har haft tillgång till exempelvis den tyska och den engelska översättningen. I de nedanstående tre första felexemplen finns tydlig interferens från tyska, medan i det sista exemplet ett finskt ord är med i sin ursprungliga form.⁴

		<u>Felexempel</u>	<u>Korrigerat</u>	<u>Källa</u>
(4)	a.	kanu-uthyrning	kanotuthyrning	I, 2
	b.	vatten överall	vatten överallt	I, 1
	c.	månandsskiftet mai-juni	månadsskiftet maj-juni	Ka, 16
	d.	akvario och tavlor	akvarium och tavlor	M, 1

En enbart svensk-kunnig läsare kan ha vissa svårigheter att förstå vad **kanu-uthyrning*, i exempel 4 a, är för något. Här syns direkt interferens från tyskans *Kanuvermietung*, som fanns i broschyren. Dessutom har översättaren enligt finsk modell, eventuellt för att underlätta uttalet, satt ett bindestreck mellan två likadana vokaler. En mera lyckad översättning vore ett prepositionsuttryck *uthyrning av kanoter*, men nominal-sammansättningen *kanotuthyrning* är också möjlig. Interferens eller ouppmärksamhet kan förklara rubriken **Vatten överall* när den tyska motsvarigheten lyder *Wasser überall*. Den språkligt riktiga formen *överallt* syftar här på 'allestädes'. Tysk interferens kan tänkas förklara ortografin i felexempel 4 c, **månandsskiftet mai-juni*, men det kan också vara fråga om att fyra svenska månaders namn slutar på vokalen <i>, endast *maj* har <j>.

Finsk interferens eller slarvig översättning kan vara orsak till felet i exempel 4 d, **akvario och tavlor*. Det finska ordet *akvario* har bibehållits, medan ordet i svenska har den latinska nominativändelsen -um. Den återfinns i flera av svenskans vanligaste lånord och har varianterna *-eum* och *-ium*. (SAOL 1998, 10; Liljestrand, 1993, 80).

6.1.3 Ortnamn

Ortnamn är namn på geografiska platser av olika slag. De kan vara bebyggelsenamn, t.ex. namn på städer, och naturnamn, vilka är exempelvis namn på sjöar eller berg. Namn på gator, torg och offentliga platser är också ortnamn. Ortnamn kan vara osammansatta, dvs. enkla ord och avdelningar, eller sammansatta. Vid sammansättning kan förleden stå antingen i stamform eller genitiv. Den utan jämförelse vanligaste sammansättningstypen har genitivisk förled. Ibland kan sammansättningarna tendera att bli för långa och man kan då använda sig av s.k. förkortningar. (Ståhl 1970, 11-50.)

De finska och svenska ortnamnen i Finland liknar ofta varandra. Namnen har kommit till så att ett ursprungligen svenskt respektive finskt namn fått en anpassad språklig parallellform eller det ursprungliga namnet har lånats genom översättning led för led till det andra språket. Namnen kan också ha uppkommit oberoende av varandra. I mitt material fanns endast tre egentliga ortnamnsfel, fastän ortnamn också förekom i andra mindre lyckade sammansättningar. Eftersom det rörde sig om ett så litet antal har jag föredragit att behandla dem som ortografiska fel, även om felen är av olika typer, vilket framgår i exempel 5.⁵

(5)	<u>Finskt ortnamn</u>	<u>Felexempel</u>	<u>Förslag</u>	<u>Källa</u>
a.	Kirkonmäki	Kyrkobacken	Kyrkbacken	Ko, 2
b.	Kallan karit	Kallaöarna	öarna	Maakalla och Ulkokalla Ka, 6
c.	Kukkolankoski	Kukkolankoski	Kukkolaforsen	Th, 4

För en läsare som känner till orten är översättarens misslyckade nybildningar av ortnamn särskilt störande. Ett icke-existerande ortnamn kan bildas genom att tillsätta

en bindevokal mellan leden i ett sammansatt ord. Så är fallet i exempel 5 a där bindevokalen <o> enligt Liljestrand (1975, 33) är en gammal genitivändelse. I boken Svenska ortnamn i Finland (1984, 54-46) ges endast den svenska motsvarigheten *Kyrkbacken*, men ortnamn såsom *Kyrkostrand* finns visserligen med. Strömquist (1999, 5) hävdar att det inte finns någon bindande regel för bildandet av sammansättningar av den här typen, men tillägger att ordböckerna ger en viss vägledning. Sammansättningsformen *kyrko-* representerar ett äldre språkbruk och används i betydelsen *trossamfund*. Avses kyrkan som byggnad föredras formen utan sammansättningsfog, men bruket varierar.

Den största delen av namnen på öar och holmar är sammansättningar, men ibland är andra konstruktioner tydligare. Översättaren har i exempel 5 b som förled brukat det finska ortnamnet *Kalla* i dess grundform i den första meningen under rubriken *Maakalla-Ulkokalla*. Det som förorsakar problem här är att det redan finns ett svenskt adjektiv i bestämd form pluralis och en infinitivform av ett verb som har en identisk form. Därför är en liknande sammansättning inte särskilt lyckad, utan främst missvisande. I en sådan kontext räcker det med att bara referera till *öarna*, men i en annan kontext skulle jag föredra begreppet *öarna Maakalla och Ulkokalla*, vilka läsaren kan lokalisera på kartan. Andra sammansättningar med förleden *Kalla-*, såsom *Kallamöte* (Ka, 6) och *Kallaskidningen* (Ka, 5) är inte heller att rekommendera. I dessa fall räcker det med att nämna huvudordet och var aktiviteten äger rum, t.ex. *möte på Maakalla*.

I exempel 5 c har den finska sammansättningen brukats i sin oförändrade form, vilket jag inte rekommenderar eftersom sammansättningens efterled har en svensk motsvarighet (*-forsen*) som översättaren har brukat i textavsnittets rubrik och i en annan mening i texten. Ortnamnet *Kukkola* finns både i Sverige och i Finland och står för två olika orter på vardera sidan om *Kukkolaforsen*. (Tammen tiekartasto Eurooppa 1999, 62) Förleden används därför i oförändrad form i båda språken. Översättaren borde i detta fall konsekvent ha hållit fast vid samma egennamn och inte variera mellan det finska och det svenska egennamnet.

6.1.4 Övriga ortografiska fel

Utöver de ortografiska felen i avstavning, i lånord och i ortnamn, vilka jag redan presenterat innehöll mitt källmaterial betydligt fler ortografiska fel. Många av felen var dock icke av språkligt intresse. Felen som jag här koncentrerar mig på är av olika typer: fyra representerar konsonantutelämning och tre konsonanttillägg. Ett fel har kommit till när ett lånord som förled lämnats i sin grundform. Det finns ett exempel där två tonlösa klusiler blivit tonande och ett fall av särskrivning. Vissa av dem är antagligen rena misstag, andra kan relateras till brister i översättarens språkförmåga.⁶

		Felexempel	Korrigerat	Källa
(6)	a.	idrotssutställningen	idrottsutställningen	O, 5
	b.	möjligheter	möjligheter	O, 14
	c.	bekåda	beskåda	A, 5
	d.	fallskärnhopp	fallskärnhopp	Ka, 7
	e.	landskrabbor	landkrabbor	N, 10
	f.	museumrum	museirum	He, 5
	g.	skidutflyckter	skidutflykter	R, 9
	h.	krigsskådeplatserna	krigsskådeplatserna	Ku, 7
	i.	grubberna	grupperna	M, 1
	j.	lokal befolkningen	lokalbefolkningen	Bö, 5
	k.	franciskanerklosteret	franciskan(er)klostret	Ra, 4

Konsonantutelämningen i exemplen 6 a och b kunde möjligtvis grunda sig på fonologiska aspekter. I det första fallet, **idrotssutställningen*, saknar det sammansatta ordets förled en konsonant <t>, men sammansättningen har däremot fått en extra konsonant <s> utöver foga-s:et. Eftersom genitivformen *idrottens* var helt rätt stavad senare i samma mening antar jag att det ortografiska felet i sammansättningen är ett rent misstag. I felskrivningen **möjligheter* (ex. 6 b) har ett <g> fallit bort, vilket är vanligt vid ledigt tal.

I de två förstnämnda fallen har de ortografiska felen närmast estetisk betydelse och leder inte till missförstånd. Däremot **bekåda*, i ex. 6 c, kan uppfattas som en nybildning av ordet *kåda*, vilket syftar på en klibbig vätska från barrträd. (SAOL 1998, 472). Fastän SAOL inte tar upp *bekåda* kunde dock en sådan sammansättning vara möjlig i betydelsen 'förse eller belägga något med kåda'. Konsonantparet <sk> i

beskåda, 'se på', kan medföra uttalssvårigheter, vilket kan ha lett till utelämnning av konsonanten <s>. (se SAOL 1998, 69).

Vissa sammansättningar har sammansättningsfog, medan andra saknar en sådan. När förleden är sammansatt fungerar fogen som gränsmarkering mellan för- och efterled. Detta gäller i exempel 6 d, där sammansättningen består av tre led. Vissa förleder kombineras med sammansättningsfogen –s, men inte alla, och det kan förekomma växling i en och samma sammansättning, t.ex. *ortnamn* och *ortsnamn* (Liljestrand, 1993, 40-41). Det är alltså inte att undra på att översättaren ställs inför problem vid sammansättningar om han inte konsulterar ordböcker. Felexemplen 6 d och e finns med i Stora finsk-svenska ordboken (Sfso 1997, 674, 805) i direktöversättning. För finskans *laskuvarjohyppy* ges två svenska motsvarigheter: *fallskärmshopp* och *fallskärmshoppning*. Vid sammansättningar är det inte bara valet av sammansättningsfog som bör noteras, också eventuella andra förändringar kan förekomma. Som förled i sammansättningar får ord på –*ium* en form på –*ie*, däremot varierar bruket för ord på –*eum*, t.ex. *museibesök* men *jubileumsfest* (Svenska skrivregler, 1991, 41). I exempel 6 f kan anvisning fås med hjälp av andra sammansatta ord i SAOL (1998, 558) vilka har *museum* som förled.

Det fanns några exempel på konsonantfördubbling. Felet i exempel 6 g, **skidutflyckter*, var störande, eftersom det upprepades flera gånger i samma text. Efterleden härstammar från verbet *fly* och det substantiverade verbet skrivs därför *flykt* (SAOL 1998, 206-208). Felet kunde ha undvikits genom en direktöversättning från finskans *hiihtovaellus*, vars motsvarighet är *skidvandring*. (Sfso 1997, 231). Finskspråkiga har svårt att skilja på klusilerna /k/ och /g/ och detta kan vara orsaken till att översättaren för säkerhets skull har tagit till bådaderna i **krikgsskådeplatserna* (exempel 6 h). Intressant var dock att i samma mening fanns också en annan sammansättning där *krig* utgjorde ett mellanled (*Vinterkrigsloppet*), men då var ordet rätt stavat. Förväxling av klusilerna <p> och är ett vanligt fel bland finskspråkiga. Exempel 6 i, **grubberna*, är ett tecken på detta. Felet kan tänkas vara harmlöst, men är det inte om vi beaktar att ordet *grubba*, vilket betyder *grop* eller *sänka*, faktiskt finns (SAOL 1998, 284). Dess pluralisform liknar mycket felexemplet.

Ortografiska fel kan ge upphov till oklarheter inte bara vid förväxling av konsonanter utan också vid särkrivning när det i själva verket borde röra sig om en fast sammansättning. Ordet *lokal* kan fungera både som ett adjektiv och ett substantiv, men i detta fall är det förled i sammansättningen *lokalbefolkningen* och kan inte särskrivas. Felexempel 6 k innehåller två olika ortografiska fel. Det första påträffas i det adjektiva förledet **fransciskaner-*, där s-ljudet borde skrivas såsom i egennamnet Franciscus av Assisi. Det finska sökordet *fransiskaani* tas med i ordboken där stavningen kan kontrolleras (Sfso 1997, 147). Översättaren har dessutom använt en längre form av förleden, vilken SAOL (1998, 220) dock godtar som en variant till den kortare formen. Det andra felet är i efterleden **-klosteret*. Den korrekta bestämda formen bildas inte genom att endast tillsätta bestämdhetsuffixet utan samtidigt synkoperas *e* före ändelsen *-et*.

6.2 Grammatiska fel

Bland de ortografiska felen fanns också fel som kunde ha hört till denna felkategori, men som jag för tydlighetens skull föredrog att presentera tillsammans med fel av liknande art. De grammatiska felen som jag behandlar här berör genusfel, inkongruens, felaktigt översatta finska genitivkonstruktioner och många exempel-satser med varierande fel som är svåra att kategorisera till en bestämd grupp. Vissa av felen är kontaminationer, dvs. sammanblandningar av två olika konstruktioner som inte kan sammanföras. De flesta av de grammatiska felen presenterar jag i autentiska eller i förkortade satser och utan respektive finska källspråkssatser. Korrektionen ges endera vid exemplet eller i den löpande texten.

6.2.1 Genus

I svenskan har varje substantiv ett inneboende grammatiskt genus, utrum (en-ord) eller neutrum (ett-ord) som styr vilken bestämdhetsändelse de tar i singularis. Ungefär tre fjärdedelar av substantiven är utrala, resten neutrala. Det normala är att varje substantiv har ett genus, men det finns också sådana som har vacklande genus.

(Svenska Akademiens grammatik 1999, 58-61; Andersson 1987, 30). Tydliga genusfel förekom endast i enstaka fall, vilket är helt naturligt eftersom ordens genus kan kontrolleras i ordböcker. I exempel 7 tar jag upp två exempel.⁷

		<u>Felexempel</u>	<u>Korrigerat</u>	<u>Källa</u>
(7)	a.	en porträtt	ett porträtt	Ko, 2
	b.	en [...] musikevenemang	ett musikevenemang	N, 10

I substantivet *porträtt* kan översättaren möjligtvis ha antagit att det har samma genus som *bild*. Mera osannolikt är att han betraktat det som ett sammansatt ord med två led (*port-rätt*). Liknande antaganden är dock felaktiga, eftersom det är fråga om ett franskt lånord, *portrait*, en perfekt participform av *peindre* som betyder *avbilda* (Prisma 1984, 409).

Evenemang är ett franskt lånord (Prisma 1984, 138). Fastän de flesta substantiv på *-mang* är neutrer, finns det också flera utrer i vardagsspråket, t.ex. *komplimang*. Detta genusfel var intressant eftersom felet antagligen uppstått på grund av adjektivet *internationell*, eftersom substantivet i början av meningen hade rätt genus. Översättaren har kanske försökt undvika upprepning av samma ord, hittat en utral synonym som han sedan förkastat, men glömt att korrigera genus.

6.2.2 Bestämmdhet och pluralformer

Det faktum att finskan inte gör någon formell skillnad mellan substantiv i bestämd och obestämd form kan ibland framkalla tvekan om vilken form som bör användas i svenskan. Svenskan är ytterst känslig för genusfel och dessa kan i flera fall undvikas genom att man upprepar adjektivattributet eller förvandlar singularis till pluralis. (Persson & Reuter 1997, 92-94). Mitt material varierar från konstruktioner med småfel till mycket störande fel. I exemplen har jag för tydlighetens skull inkluderat kotexten, fastän jag här endast behandlar fel som gäller bestämdhet och pluralis.⁸ Andra fel behandlas senare i avhandlingen enligt respektive feltyp.

- (8) *Vi hoppas att den här kartbroschyr ges tipser ... (Ko, 1)
 (9) *... vars andel av näringarna [...] är ungefär den femte del. (Ku, 9)
 (10) *Kyrkans predikstolen är från år 1622, ... (Ko, 2)

I exempel 8 har översättaren blandat ihop två olika strukturer; *den här kartbroschyren* och *denna kartbroschyr*, vilka båda kan brukas i denna kotext. Den förstnämnda består av ett demonstrativt pronomen, vilket kräver ett substantiv i bestämd form. Den senare är mer skriftspråklig och efterföljs av ett substantiv i obestämd form. Det andra felet i samma sats förekom i pluralisbildningen; i *tips* är formen identisk med singularis och den saknar ändelse (SAOL 1998, 927).

Det är antagligen fråga om kontamination också i exempel 9, eftersom ordningstal i många fall används med bestämd framförställd artikel. I denna kotext är talet inte ett ordningstal, utan en fast sammansättning, *en femtedel*, med framförställd obestämd artikel (SAOL 1998, 192). Felet i exempel 10 är en kontamination av en possessiv genitiv, som kräver obestämd form av det efterföljande substantivet, och en bestämd form av substantivet. De korrekta alternativen är *kyrkans predikstol* eller prepositionsfrasen *predikstolen i kyrkan*.

Fastän generellt species kan uttryckas både med obestämd och bestämd form beror det dock på kontexten vad som anses som mera lämpligt. När man relaterar till relativt okända saker som inte nämnts tidigare anser jag att en ändelselös form är att föredra. Så är fallet i exemplen 11 och 12.

- (11) *Tillåtna fångstmetoder är flugan och kastspödraget. (He, 16)
 (12) *Spetsarna blev ett lyxgarnityr vid de europeiska hoven på 1500-talet. (Ra, 7)

Exempel 11 låter en aning konstlat, på grund av att dessa två ”fångstmetoder” inte tidigare var presenterade i texten. Därför skulle jag föredra generellt species. Översättaren har brukat ordet *kastspödrag[et]*, vilket möjligen är en egen nybildning med ett onödigt tredje och extra led. En kortare sammansättning, *kastspö*, finns nämligen i betydelsen ”fiskredskap som består av ett spö med rulle och en lina försedd med

drag som kastas ut” (Plus 1997, 534). Söker man en direkt motsvarighet till finskans *heittouistin* är alternativen *spinnbete*, *drag* eller *spinnspö* (Sfso 1997, 193)

Felet i exempel 12 är inte lika tydligt och kan tänkas representera olika semantiska tolkningssätt. Om man föredrar att använda pluralisformen *spetsarna* bör dock predikativet stå i generellt species och utan artikel (*lyxgarnityr*). En annan möjlighet är att uttrycka generellt species med bestämd form, *spetsen*, men också i det fallet bör predikativet vara artikellöst.

6.2.3 Kongruens

Med kongruens avses en grammatiskt reglerad överensstämmelse mellan två eller flera ord med avseende på en viss egenskap (Svenska Akademiens grammatik 1, 1999, 190). Eftersom mina felexempel är tagna ur turistbroschyrer är det naturligt att det förekommer flera fall av inkongruens i samband med ortnamn, av vilka jag tar upp tre fall. Översättaren har trott att namn på städer är utrum, eftersom substantivet *stad* är det. Städer och länder är dock neutrum, vilket inverkar på predikativets kongruens. Följande tre exempel illustrerar tydlig inkongruens.

- (13) *Nådendal och speciellt dess centrum är anpassad att njutas av till fots. (N, 5)
- (14) *Nystad är populär bland båtfolket. (N, 10)
- (15) *Staden är berömt för sitt glada nöjesliv. (R, 15)

Exemplen 13 och 14 är likvärdiga fall där predikativerna syftar på officiella ortnamn. Predikativerna står felaktigt i utrum, **anpassad* (korr. *anpassat*) och **populär* (korr. *populärt*). Exempel 13 är dessutom otydligt, eftersom *och* är en samordnande konjunktion som binder samman två likvärdiga element och i exempelsatsen är det främst fråga om ett parentetiskt tillskott. Ett bättre alternativ vore att utelämna konjunktionen och tillsätta komma framför och efter det parentetiska inskottet (t.ex. *Nådendal, speciellt dess centrum, är [...]*). Exempel 15 är ett motsatt fall: ett utrumord har fått neutrumändelse, eventuellt av den orsaken att översättaren i

bearbetningsskedet har ersatt ortnamnet med ett substantiv men glömt att kontrollera kongruensen.

Kongruensen bör också beaktas när man sammanbinder språkliga element med hjälp av konjunktioner. Konjunktionen *och* uttrycker kopulativ relation, dvs. det senare ledet betecknas som likartat i förhållande till det föregående. När de båda leden betecknas som alternativ eller varianter är det fråga om en disjunktiv relation och detta är kännetecknande för konjunktionen *eller*. (Thorell 1978, 185-186.)⁹

- (16) *Inbjudna artistgäster är bl. a. [...] samt sångaren Monica Groop och Jorma Hynninen. (N, 3)
- (17) *Där kan man också köpa [...] hantverk som souvenirer eller present.
(N, 11)

Detta innebär att de två egennamnen i exempel 16 är likvärdiga och således borde yrkesbenämningen **sångaren* (korr. *sångarna*) vara en bestämning till bådadera. I exempelsatsen kan läsaren eventuellt få för sig att Jorma Hynninen är Monica Groops följeslagare, eftersom det inte ges någon hänvisning till hans ställning i sammanhanget. Inkongruensen i exempel 17 har kommit till när ett substantiv i pluralis, *souvenirer*, står i disjunktiv relation med ett substantiv i singularis, *present*. När satsen korrigeras bör båda elementen stå i singularis eller i pluralis, exempelvis *souvenirer eller presenter*.

De två följande exemplen (18 och 19)¹⁰ representerar problematiska fall av inkongruens. Här rör det sig om mera invecklade grammatiska regler som översättaren bör känna till för att hitta en bättre lösning. En mera omfattande omstrukturering av satsen, utelämnning av vissa ord eller en relativt fri översättning kunde tänkas ge det bästa resultatet. Det oaktat har jag i mina förslag endast förbättrat översättarens lösningar.

- (18) *... där befinner sig vacker Heinävesi träkyrka, gammal kyrkogård, ... (He, 3)
... där ligger vackra Heinävesi träkyrka, den gamla kyrkogården...
- (19) *Ångbåtar har trafikerat utmed slingrande och smal Heinävesirutten... (He, 7)
Ångbåtar har trafikerat den slingrande och smala Heinävesirutten...

Utöver den störande inkongruensen i exempel 18 kunde översättaren ha valt ett lämpligare verb, t.ex. *ligger*, i stället för **befinner sig*. Ortnamn som slutar på vokal kan i fasta genitivförbindelser stå utan böjningsmorfemet *-s*, såsom översättaren har föreslagit, men adjektiven bör placeras rätt och kongrueras. Om kontexten är tillräckligt tydlig kan en utelämnning av ortens namn komma på fråga. Vid beskrivning av lokala platser, som bara är ett till antalet eller annars bestämda, används vanligen den bestämda formen. När det är fråga om ett karakteriserande trycksvagt adjektiv som bestämning till ett trycksvagt substantiv kan man utelämnas den bestämda fristående artikeln och låta adjektivet ensamt stå framför substantivet. Särskilt i tidningsspråk är detta vanligt vid mer eller mindre fasta förbindelser eller tillfälliga ordfogningar. (Thorell 1978, 58-59.) Den åtföljande substantivfrasen bör däremot vara i bestämd form med den framförställda bestämda artikeln: "*den gamla kyrkogården*".

Meningen i exempel 19 har många språkliga brister, men jag behandlar här endast inkongruensen. Felet i verbbruket behandlas i avsnitt 6.2.5. De adjektiviska bestämningarna bör föregås av den obestämda eller bestämda artikeln beroende på vad som avses. Om det rör sig om en av flera alternativa rutter i Heinävesi kan den obestämda artikeln brukas. Det är mera naturligt att bruka den bestämda artikeln och kongruera bestämningarna enligt den: *den slingrande och smala Heinävesirutten*.

6.2.4 Genitivuttryck

Enligt Svenska Akademiens grammatik (1999, 15) är genitivens viktigaste uppgift att ange syntaktisk funktion hos den nominalfras som har substantivet som huvudord. Det ord som står i genitiv är antingen subjekt eller objekt, men i modern svenska uppfattas genitivkonstruktionen i praktiken alltid som subjektiv genitiv, särskilt i oklara fall. Fastän genitiven i finskan och s-genitiven i svenskan har många funktioner gemensamma används genitivkonstruktioner mera i finskan. Vid översättning måste dessa ofta ersättas med prepositionsuttryck eller med sammansättningar beroende på subjektiv värdering eller ändamålsenlighet. Ett utmärkande drag för genitiv i svenskan – men inte i finskan – är dess bestämda betydelse.

Möjligheten att använda genitiv är alltså beroende av ett antal komplicerade faktorer: framför allt relationen mellan orden och bestämdheten hos det ord som skulle stå i genitiv. Ordagrant översatta genitivkonstruktioner hör till de mest störande felen vid översättning från finska till svenska. (Reuter 1997b, 27-33.) Jag har valt fyra olika fall av felaktig genitivanvändning. Alla exempel, med ett undantag (20 a), är källspråkliga genitivfraser som i översättning blivit misslyckade genitivfraser.¹¹

(20)	Källspråklig text	Felexempel	Källa
a.	kalastusaluekartta	fiskeområdenskarta	He, 16
b.	kunnan kirjasto	kommuns bibliotek	He, 16
c.	luostarin kirkko	klostrets kyrka	He, 5
d.	Marianpäivän juhlat	Maria Bebådelsedagens fest	En, 11

En omskrivning med preposition kan rekommenderas i exempel 20 a, *en karta över fiskeområden*, eftersom sammansättningen är obekvämlig och felaktig. Enligt Andersson (1987, 19) förekommer böjningsändelser inne i en ordbildning bara i undantagsfall och kan inte tillämpas i detta fall. Exemplet 20 b och 20 c är också ordagrant översatta från finskan, men kan korrigeras genom att bilda sammansättningar. Dessa bör böjas i bestämd form, eftersom de syftar på något unikt, *kommunbiblioteket* och *klosterkyrkan*.

Namn på helger har sina fasta översättningsmotsvarigheter, vilka översättaren bör känna till för att kunna t.ex. bilda lösa sammansättningar. I exempel 20 d står egennamnet i sin grundform, när det i stället borde efterlikna en latinsk genitivform som slutar på -e (Thorell 1978, 47). Det tredje ledet i sammansättningen har dessutom en böjningsform som inte lämpar sig här. För att undvika onödiga fel kan översättaren konsultera ordboken som ger två översättningsmotsvarigheter till finskans *marianpäivä*: *Marie Bebådelsedag* och *vårfrudag* (Sfso 1997, 837). Översättningsfelet i fråga är antagligen ett rent misstag eller slarv vid textgranskningen, eftersom sammansättningen var rätt skriven på föregående sida i samma broschyr (En, 10). Med ett foga-s och efterleden -fest bildas den korrekta sammansättningen.

När den finska källspråksfrasen innehåller två genitiver gäller det för översättaren att vara extra noggrann och inte sträva efter en alltför ordagrann översättningsmotsvarighet. Översättningen i exempel 21 är både tungläst och haltande.¹² Dessutom har nominalfrasen nästan en patetisk klang som saknas i källspråket. I mitt förslag har jag gett två alternativa översättningsmotsvarigheter.

- (21) ... erähenkisen lomailijan toivekohde ... (En, 12)
 *...den ödemarken älskande semesterfirarens drömmål...
 ... drömmålet för semesterfirare som älskar vildmarksliv/drömmålet för ödemarksfrälsta semesterfirare ...

Den obekväma nominalfrasen i exempel 21 består av ett framförställt objekt, ett presensparticip med suffixet -ande och en possessiv genitivform som bestämning till substantivet. Svenskan tillåter inte sådana konstruktioner, utan omskrivning med en prepositionsfras är nödvändig. Vid behov kan en relativ bisats tillfogas. Det mest koncisa alternativet bestående av tre sammansättningar fås med ordet *frälst*, som visserligen har religiös anknytning, men används i vardagligt tal i betydelsen ”som starkt gillar något” (Prisma 1984, 309)

6.2.5 Verbkonstruktioner

Vid bruket av verb bör verbets betydelse, böjningsform och funktion beaktas enligt svenska språkets normer. En svenskspråkig läsare märker verbfel lätt, eftersom verbet har en central funktion i satsen. De feltyper som jag presenterar är verb med partikel, participformer av verb och s-former. Det finns två typer av partikelsammansatta verb: verbstam med partikel som förled i fast sammansättning och verb med partikel i lös förbindelse. Mycket ofta påverkar sammansättningstypen betydelsen, men det finns också verb som i fast och lös sammansättning har samma betydelse. (Liljestrand 1993, 51.) Nybildningarna i exemplen 22 och 23 består av en partikel som förled och ett verb som efterled.

- (22) Kaunis puukirkko on valmistunut 1817. (K, 6)
 * Den vackra träkyrkan färdigbyggdes 1817.
 Den vackra träkyrkan stod färdig 1817.

När en verbalsammansättning har en adverbial förled är den betonad. Översättaren har eventuellt bildat ordet **färdigbyggas* för att det semantiskt sett skulle efterlikna finskans *valmistua*. Fastän ifrågavarande sammansättning inte tas upp i ordböcker finns det dock andra verbalsammansättningar med *färdig* som förled, exempelvis *färdiggjord*, *färdigställd* och *färdiglagad* (Ord för ord, 1987, 168). Dessa lämpar sig visserligen inte som alternativ i exempel 22, medan verb som *avslutad* och *slutförd* kräver en specificering med hänvisning till byggnadsarbetet. Personligen föredrar jag alternativet *stod färdig*.

En annan sammansättning med *bygga* som efterled finns i nedanstående exempel.¹³ Fastän källspråket har en annan konstruktion kan sökordet *jälleenrakentaminen* hjälpa till att finna den lämpligaste svenska motsvarigheten: *återuppbyggnad* (Sfso 1997, 360). Även verbet *uppbygga* finns men den har religiös anknytning, medan verbet med efterställd verbpartikel syftar på byggandet (Ord för ord 1987, 697).

- (23) ... talvisodan jälkeisestä rakentamisesta...
 *... återbyggnad av Karelska näset efter vinterkriget. (Jo, 6)
 ... återuppbyggnad av Karelska näset efter vinterkriget.

Översättaren har möjligtvis bara hittat på sammansättningen, eftersom det finns rikligt med sammansättningar med *åter* som förled, många av dem består dock av tre olika led och inte av två som i översättarens förslag. (se SAOL 1998, 1049)

Ibland kan ett till synes obetydligt översättningsfel förändra betydelsen avsevärt från det som ursprungligen är avsikten. Ett sådant exempel är följande (24)¹⁴:

- (24) ... kanoottivuokrausta sekä vuokrattavia mökkejä kansallispuiston alueella ...
 (He, 9)
 *... kanotuthyrning samt hyrda stugor i naturparksområdet...
 ... kanotuthyrning samt stugor att hyra i naturparksområdet...

En turist skulle knappast stanna för en längre vistelse om man annonserar om **hyrda stugor*, eftersom han då antar att alla stugor är *uthyrda* och att det inte finns några lediga stugor för honom *att hyra*. Översättaren har inte helt klart för sig skillnaden mellan *att hyra ut* och *att hyra*, fastän verben tydligt anger vem som erbjuder en

tjänst och vem som är kund. Participiformen anger att något redan gjorts medan infinitivformen med *att*-partikeln anger möjlighet.

Felexemplen 25 och 26 representerar två särfall i mitt material. Ett tydligt exempel på felaktigt bruk av *att*-partikeln är exempel 25, eftersom infinitiven inte föregås av *att*-partikeln vid modala hjälpverb eller verb som liknar dem, såsom *behöva*.

- (25) *Du behöver bara att komma. (N, 12)
Du behöver bara komma.

Översättaren har kanske uppfattat verbet *komma* som en del av en infinitivfras eller förväxlat det med en subjunktion. Genom utelämnning av partikeln kan satsen lätt korrigeras. Det andra särfallet (26) berör en felanvändning av verbens s-form, när det korrekta hade varit en vanlig aktiv presensform. Felexemplet innehåller också andra grammatiska fel som jag redan behandlat i avsnitt 6.2.2.

- (26) *Vi hoppas att den här kartbroschyr ges tipser när du... (Ko, 1)
Vi hoppas att den här kartbroschyren ger tips när du...

Verbens s-form används särskilt ofta vid beskrivning av olika slag, exempelvis i annonser och redogörelser för seder och bruk. Verbet får ofta en prägel av imperfektiv aspekt, dvs. pågående handling, och har vanligen presens- eller preteritumform. I en opersonlig passiv konstruktion saknas alltid agent, medan i exempel 26 agenten motsvaras av *den här kartbroschyren* (Thorell 1978, 134-135.) Därför är en aktiv form den enda möjliga.

En sats kan innehålla två finita verb vilka är förbundna med varandra genom konjunktionen *och*. I sådana förbindelser fungerar det förra verbet som ett slags hjälpverb med försvagad betydelse, medan det senare verbet fungerar som huvudverb. Rörelseverb som *komma*, *fara* och *gå* uttrycker en plötslig handling (Thorell 1978, 190). Översättaren har i exempel 27 försökt hitta en svensk motsvarighet till ett tal-

språkligt imperativuttryck, men ordval och struktur har blivit en aning haltande.¹⁵

- (27) ... kerääntyvät [...] kalastamaan, rentoutumaan ja kuulemaan viimeisimmät vinkit – tule kuulolle! (N, 15)
 *... samlas [...] för att pimpla, koppla av och höra de senaste händelser – kom och hör!
 ... samlas [...] för att pimpla, koppla av och ta del av de nyaste tipsen/ideerna – kom och hör dig för!

Det finska uttrycket *tule kuulolle* är talspråkligt och tas inte med i ordboken (Sfso 1997, 609), men däremot *olla kuulolla* finns med. Dess översättningsmotsvarigheter är *lyssna uppmärksam* eller *ha öronen på skaft*, men de lämpar sig inte som någon medryckande slogan. Det gör inte heller översättarens förslag **kom och hör!* som är i semantiskt avseende mycket fattigare än källspråsuttrycket. Dessutom antyder verbet *höra*, som översättaren dessutom har använt två gånger i exemplet, i sig självt större passivitet hos den involverade personen än t.ex. verbet *lyssna*. Färgstarka synonymmer till verbet *höra* är exempelvis *uppsnappa*, *få nys om*, *höra sig för* och *sondera terrängen* (Ord för ord 1987, 275). Ordvalet i mitt korrektionsförslag baserar sig på det intrycket att läsaren mycket starkt uppmanas till aktivitet och inte till passivt emottagande.

De flesta verb på *-era* är av grekiskt-latinskt ursprung och suffixet är fortfarande mycket produktivt (Liljestränd 1993, 85). *Trafik* är ett lånord som lånats in via tyskan, men härstammar från franskan och italienskan (Prisma 1984, 537). Verbet *trafikera* är en lämplig översättningsmotsvarighet till finskans *liikennöidä*, men har vissa inskränkningar i användningen som översättaren möjligen inte har känt till av exemplen 28 och 29 att döma.¹⁶

- (28) *Ångbåtar har trafikerat utmed slingrande och smal Heinävesirutten... (He,7)
 Ångbåtar har trafikerat den slingrande och smala Heinävesirutten...
 (29) *Utmed den sköna Heinävesirutten i trafiken [...] insjöbåten m/s Puijo. (He,7)
 Insjöbåten m/s Puijo trafikerar den sköna Heinävesirutten.

Enligt Reuter (1997b, 25) konstrueras *trafikera* alltid med objekt som anger en rutt eller dylikt, t.ex. *båten trafikerar linjen Åbo-Stockholm* eller *bussbolaget trafikerar sträckan Vasa-Jakobstad*. I prepositionsuttryck kan verbet inte brukas (**båten*

trafikerar mellan Åbo och Stockholm) och därför måste den sammansatta prepositionen *utmed* utelämnas i exemplen 28 och 29. Exempel 29 saknar verb, men översättaren har fyllt ut verbets plats med prepositionsfrasen **i trafiken*, som borde vara i obestämd form för att vara korrekt. Reuter (1997b, 25) ger också ett exempel på hur prepositionsfrasen kan användas: ”*bussarna väntas vara i trafik igen på måndag*”.

6. 2.6 Prepositioner

Eftersom finskan saknar prepositioner kan de vålla huvudbry inte bara för finskspråkiga utan också för finlandssvenskar. Typiska fraser där prepositioner förekommer är tidsuttryck som i sin tur är mycket vanliga i reklamtexter. Tidsuttrycken bör vara exakta och fria från översättningsfel, eftersom de har en viktig informativ funktion. Fastän prepositionsfelet i de exempel som jag skall presentera inte påverkar förståelsen av texten är de ändå mycket störande elementära fel.

- (30) Luostarikirkko tarjoaa matkailijoille pitkin kesää tilaisuuden tunnelmalliseen musiikkituokioon urkumusiikista nauttien. (N, 4)
 *Längs med sommaren erbjuder klosterkyrkan resenärer en möjlighet att njuta av en stämningsfull musikstund med orgelmusik.
 Under sommaren(s lopp)/under loppet av sommaren [...]

Prepositionerna i svenskan har mångskiftande betydelser och i många fall är det säkrast att konsultera ordbokens exempel. Översättaren har hittat en ovanlig preposition: **längs med*, för att beskriva pågående tid, men prepositionsuttrycket är för konkret för att kunna användas som tidsbestämning. Enligt SAOL (1998, 513) kan man skriva det som ett sammansatt ord eller som två enkla ord. Reuter (1997b, 62) föreslår följande uttryck för pågående tid: *under loppet av hösten* och *under höstens lopp*, vilka passar i exempelsatsen. En möjlighet att undvika prepositionsproblemet är att välja en adverbfras, *hela sommaren*, som är en mycket lämplig bruksmotsvarighet till källspråkssatsen.

I exempel 31 är det fråga om en årstidsbetecknande tidsperiod som översättaren borde ha kunnat formulera med rätt preposition.

- (31) Luostarin kirkko on avoinna kesäaikana päivittäin [...]. (He, 5)
 *Klostrets kyrka är öppen på sommartiden dagligen [...].
 Under/på/om sommaren är klosterkyrkan öppen dagligen [...].

Prepositionen *under* betecknar en tidsperiod och kan brukas också i exempel 31, om man inte föredrar det ännu vanligare uttrycket med *på* + bestämd tid. Med sökordet *kesä* ger ordboken både *på* och det mindre frekventa *om* (Sfso 1997, 473). I mitt förslag har jag dessutom ändrat ordföljden, men om man särskilt vill betona *klosterkyrkan* kan ordföljden också vara en annan.

Förutom prepositionsfelet i tidsuttrycken ovan behandlar jag ett översättningsfel till där prepositionen *av* använts felaktigt två gånger. I det första fallet står det efter substantivet *information* och i det andra fallet har prepositionsfrasen genitiv funktion.

- (32) Annamme lisätietoja tapahtumista, nähtävyyksistä ja palveluista. (N, 12)
 *Vi ger ytterligare information av evenemang, sevärdheter eller tjänstemöjligheter av den bästa turiststaden i Finland.
 Vi ger ytterligare information om evenemang, sevärdheter eller tjänster som Finlands bästa turiststad erbjuder.

Översättaren har i exempel 32 funnit en lämplig bruksmotsvarighet till finskans *lisätietoja*, vilket tyder på att han konsulterat en ordbok. Ordböcker ger ofta exempelfraser med hjälp av vilka rätt preposition framgår. Stora finsk-svenska ordboken (Sfso 1997, 725) är inget undantag med sitt exempel: ”*mera uppgifter om olyckan kommer i en specialsändning*”. Det andra prepositionsfelet finns i det onödiga tillägget (**av den bästa turiststaden i Finland*) vilket inte har någon motsvarighet i källspråkskontexten och kunde ha utelämnats. För att korrigera felet krävs nämligen en större omstrukturering av meningen med hjälp av en relativsats. Den långa och otydliga sammansättningen *tjänstemöjligheter* bör därutöver bytas ut med det kortare ordet *tjänster*.

6.3 Semantiska fel

Semantiska fel uppstår ofta när texten innehåller ord som saknar motsvarigheter i målspråket och översättaren blir tvungen att själv skapa lämpliga uttryck. En fördomsfri attityd och kreativ fantasi hjälper honom då att frigöra sig från originaltexten och hitta passande lösningar (Ingo 1991a, 29). Både en alltför fri nyskapning och en alltför ordagrann översättning kan leda till konstigt språk, t.o.m. till blandspråk. Extra noggrannhet krävs när samma ord eller något led i en sammansättning har flera olika betydelser. I osäkra fall kontrollerar en omsorgsfull översättare ordens betydelser i ordböcker och -listor eller rådfrågar de språkvårdsorgan eller informanter som står till buds.

6.3.1 Sammansättningar

När ord skall bildas i svenskan är sammansättning den metod som oftast tillgrips, vilket gör att orden tenderar att bli långa. Svenskan har praktiskt taget obegränsade möjligheter för att skapa nybildningar: led kan fogas till led och betydelse till betydelse. (Clausén 1986, 9-14.) Av tydlighetsskäl har jag delat in mitt material i olika grupper beroende på felens art. Sammansättningar som i källspråket motsvarar en sammansättning i målspråket hör till samma grupp. Finska sammansättningar som borde motsvara enkla ord i svenskan bildar en annan grupp och därutöver finns det en blandad grupp med varierande fel. Många av sammansättningarna kan räknas till specialtermer eller är annars ovanliga i vardagsspråket.

Ordboken (Sfso 1997) tar upp så gott som alla av de finska källspråkliga sammansättningarna i exempel 33 i den form de förekommer här. Men vissa direkta översättningsmotsvarigheter kan inte som sådana användas eftersom ifrågavarande kontext kräver bruk av facktermer.¹⁷

(33)	<u>Källspråk</u>	<u>Felexempel</u>	<u>Korrigerat</u>	<u>Källa</u>
a.	kalliomaalaukset	klippritningar	hällmålningar	He, 9
b.	levähdyspaikkoja	restplatser	rastplatser	N, 5
c.	rauhanyhdistys	fredsförening	fridsförening	Y, 2
d.	huipputekniikkaan	till topptechnik	högteknologi	Jo, 4
e.	ohjelmapalvelut	programservering	programtjänst	Ko, 2
f.	lyhyitä retkiosuusia	korta vandringsavsnitt	vandringsetapper	En, 7
g.	taistelumuistomerkki	krigsminnesstod	krigsminnesmärke	M, 1
h.	reittiliikenne	ruttrafik	linjetrafik	He, 7

Olika specialområden har sin specifika terminologi och översättaren kan skapa mindre lyckade eller otydliga nybildningar om han inte är uppmärksam. Finskans *kallio* är korrekt översatt med förleden *klipp-*, men det synonyma substantivet *häll* är ofta förled i facktermer. I stället för *målning*, som skulle vara motsvarighet till *maalaus*, har översättaren brukat *ritning*, vilket används i byggsammanhang. Av ordbokens (Sfso 1997, 395) två översättningsmotsvarigheter: *klippmålning* och *hällristning* kan översättaren härleda sig till det rätta ordet: *hällmålning*. För att vara säker på att sammansättningen faktiskt används kan översättaren konsultera fackböcker eller sakkunniga på området.

Interferens från engelskan kan komma på fråga i exempel 33 b, fastän det ord som brukats som förled i sammansättningen faktiskt finns, men i en helt annan betydelse. Finskans *levähdyspaikka* motsvaras av *resting place* i engelskan och därifrån är inte steget långt till en sådan sammansättning som i felexempel 33 b (Hurme, Malin & Syväoja 1984, 606). En svenskspråkig som inte genast uppfattar sammansättningen som ett översättningsfel kan av ordet *rest* associera till *ruiner* eller *kvarlevor* och fundera på hur texten egentligen hänger ihop (Ord för ord 1987, 502). Detta översättningsfel liksom många andra kunde dock översättaren ha undgått om han bara hade gett sig tid till att konsultera ordboken.

Ordboken (Sfso 1997, 285-286) tar däremot inte upp ordet *rauhanyhdistys*, utan vid sökordet *rauha* ges *fred* i primärbetydelse, men i religiöst bruk ges uttryck såsom *tillönska någon Guds frid*. Översättaren har därför, utan att beakta att ifrågavarande sammansättning står under rubriken "Församlingar" där kyrkliga byggnader och lokaler för väckelserörelser tas upp, bildat i språkligt hänseende en korrekt svensk sammansättning *fredsförening*. I kontexten avses dock icke en pasifistisk rörelse,

utan en kristlig förening som hör hemma i laestadianismen, därför är förleden *frid-* det enda möjliga i detta fall.

Felxemplet i 33 d är en direktöversättning från finskan. Den låter inte särskilt störande för en finlandssvensk, men en rikssvensk reagerar kanske inte på samma sätt. Som förled är *topp* mycket produktiv: SAOL (1998, 934-935) tar upp t.o.m. 76 liknande sammansättningar, men **topptechnik* är inte bland dessa. Det finns dessutom en semantisk skillnad mellan *teknik* och *teknologi* som bör beaktas vid nybildning av ord. Plus (1997, 1134) definierar *teknik* som ”system av avancerade produktions- och utvinningsmetoder som i hög grad bygger på omvandling och utnyttjande av naturens energiresurser” eller som ”praktiskt tillvägagångssätt”. Definitionen för *teknologi* lyder ”vetenskapen om teknik”. Genom att konsultera ordboken hittas dock den rätta motsvarigheten utan problem (Sfso 1997, 235).

Med finskans *ohjelmapalvelut* (exempel 33 e) avser man program som ordnas på kundens beställning och enligt hans önskemål. Sammansättningen är tillräckligt tydlig och torde inte missförstås, medan så inte är fallet för översättningen. Ordet *servering* syftar vanligen till *matservering* och används sällan i andra sammansättningar. Norstedts ordbok (1995, 1062) ger två betydelser för *servering*; ”en enklare restaurang” och ”att servera”. Verbet *servera* har en mycket konkret betydelse och det går inte att **servera program*, inte heller att bilda en sådan sammansättning. Finskans *palvelu* har svenska motsvarigheter: *betjäning*, *service* och *tjänst*, vilka här kan komma på fråga (Sfso 1997, 37). Som förled erbjuder *program* många möjligheter. SAOL (1998, 678) har två sammansättningar som semantistiskt sett är fattigare men som kunde godtas: *programidé* och *programutbud*. För att poängtera tjänstvilligheten hos företaget som erbjuder program kunde nybildningarna *programtjänst* och *programs-service* vara möjliga alternativ.

Exemplet i 33 f återfinns i en kontext som behandlar sportaktiviteter. I detta fall erbjuder ordboken ingen sammansättning att ta till, utan översättaren måste själv skapa en lämplig motsvarighet. Förleden *vandrings-* är mycket lyckad och motsvarar betydelsmässigt källspråkets förled. Ordet *avsnitt* förekommer oftast som term vid behandling av texter och ger inga associationer till sportsammanhang. Som efterled i

sammansättningen är synonymet *etapp* brukbart. Ordet betyder ”(lagom) delsträcka t.ex. mellan två rastställen” och sammansättningen *etapplopp* används bl.a. i fråga om cykeltävlingar. (Plus 1997, 257).

Treledssammansättningen i exempel 33 g är ett problematiskt fall, men översättaren har delvis lyckats mycket bra med sin nybildning. I stället för att ordagrant översätta förleden *taistelu* med *strid*, *slag* eller *batalj* (Sfso 1997, 628) har han beaktat ordets semantiska innehåll och valt *krigs-* som förled. Sammansättningen *muistomerkki* har flera svenska motsvarigheter att välja mellan: bl.a. *minnesmärke*, *monument* och *minnesstod* (Sfso 1997, 904). Av dessa tre nämner SAOL (1998, 544, 551) inte alls sammansättningen *minnesstod*, men det enkla ordet *stod* finns i betydelsen *staty*. (se SAOL 1998, 862). I detta fall rekommenderar jag därför sammansättningen *krigsminnesmärke*, eftersom det är ett mera känt begrepp och i semantiskt avseende mera neutralt än det som översättaren valt.

I turistbroschyrer är ett tydligt och exakt ordval av stor betydelse så att läsaren genast förstår vad som vill sägas. I exempel 33 h kunde översättaren av tydlighetsskäl ha valt en annan förled i översättningen av finskans *reitti*. Synonymer för *rutt* är nämligen bl.a. *resväg*, *färdled*, *farled* och *kurs*, men i kotexten är efterledens betydelse av kontinuitet av större vikt. Ordboken (Sfso 1997, 296) tar upp sammansättningen *reittiliikenne* och föreslår *reguljär [flyg]trafik*. Synonymer för *reguljär* är bl.a. *ordinarie* (Ord för ord 1987, 496). De två sista alternativen kunde eventuellt komma på fråga, men det finns dock ett bättre alternativ för ”allmän samfärdsel som betjänar vissa bestämda sträckor (på bestämda tider)” och det är *linjetrafik* (Plus 1997, 641). För att komma på en sådan lösning krävs dock god språkkännedom, en ordlista för specialtermer eller ett utförligt detektivarbete.

Denna grupp av sammansättningar har uppstått när översättaren har försökt översätta ordagrant och skapa svenska nybildningar, fastän det i själva verket hade varit bättre med ett enkelt ord. Sammansättningen i 34 c är främst ett lokalbegrepp som hör till regionalspråket, medan de övriga är mer eller mindre vanliga ord i svenskan.¹⁸

(34)	Källspråklig text	Felexempel	Korrigerat	Källa
a.	hyötyliikunta	<i>nyttomotion</i>	(nyttig) motion	Ta, 8
b.	vesilautailijat	vattenbredåkarna	surfarna	N, 3
c.	venetsialaiset	Venedigdagarna	venetiaden	Ka, 6
d.	joulurauhan julistus	julfridsupprop	utlysande av julfriden	Th, 17
e.	yhteen suuntaan	enväg	enkel resa	He, 7

Det finns fall där ett adjektivattribut är att föredra framom en sammansättning. I exempel 34 a är en utelämnning möjlig i svenskan, eftersom *nyttig motion* inte semantiskt täcker finskans *hyötyliikunta*, vilket syftar på den motion som fås när man t.ex. cyklar till arbetet eller till butiken (Sfso 1997, 263). Det oaktat att *nyttomotion* inte finns i svenskans vokabulär är översättarens förslag inte så misslyckat trots allt, eftersom förleden *nytto-* används i sammansättningar såsom *nyttotrafik* och *nyttosynpunkt*.

När svenska sammansättningar redan finns borde översättaren sträva efter att använda dem i stället för att skapa egna. Det finns ingen orsak till att bilda sammansättningar av typen 34 b. Sammansättningen består av tre led, två substantiviska led med ett adjektiv i mitten. Adjektivet *bred* har ingen funktion i sammansättningen, utan är tydligen ett ortografiskt fel för substantivet *bräde*. En tredelad substantivisk sammansättning vore en konstlad nybildning när ett engelskt användbart lånord redan finns.

För att kunna översätta benämningar på lokala fester borde översättaren känna till festtraditionen och dess ursprung eller rådfråga sakkunniga, i stället för att översätta på måfå. När översättaren har sökt efter en svensk motsvarighet till finskans *venetsialaiset* har han antagligen associerat till den italienska staden Venedig och tagit egennamnet oförändrat som förled. Han skulle ha kommit på rätt spår om han hade utgått från den adjektiva formen *venetiansk* som står för Venedig. Ordboken (Sfso 1997, 984) tar visserligen inte upp sökordet på finska, men den ger en viss vägledning med sökordet *venetsianpuna*, vars motsvarighet är *venetianskt rött*.

Även om löjeväckande associationer hos ord behandlas först i avsnitt 6.3.3 behandlar jag felexempel 34 d ur den synvikeln. Den fasta verbsammansättningen *upprop* är

skrattretande i denna kotext. Av dess tre betydelser lämpar sig ingen som motsvarighet till källtexten: 1) att läsa upp namn från en lista för att kontrollera närvaron, 2) en tryckt vädjan, och 3) en uppmaning om att ge bud på auktion (Malmström, Györki, Sjögren 1999, 636). Med **Julfridsupprop* associerar man till någon som kontrollerar närvaron vid julfriden. Ordboken ger dock den rätta motsvarigheten om översättaren ger sig tid att kontrollera (Sfso 1997, 339).

Om det finska uttrycket är konstigt formulerat blir den svenska motsvarigheten eventuellt också misslyckad. Så är fallet i exempel 34 e (*yhteen suuntaan - enväg*). Ifall man kontrollerar översättningsmotsvarigheten till sökordet *meno* ger ordboken *ditresa* och *enkelresa* (Sfso 1997, 856). När ordet *enväg* finns i en tabell över priser för båt kryssningar förstår läsaren vad det är fråga om, även om *enväg* kan associera till en väg omgiven av enar eller uppfattas som ett ortografiskt fel som uppkommit när ett mellanslag uteblivit mellan den obestämda artikeln och substantivet. Termer av den här typen är ändå mycket frekventa i turistbroschyrer så ett minimikrav vore att den som översätter behärskar liknande termer.

Jag har behandlat användningen av fogemorfemet –s redan i kapitlet 6.1.4, men här tar jag upp ett exempel av speciell art. Exempel 35 visar hur användning eller utelämnning av fogemorfemet påverkar betydelsen. För att man kan förstå kontexten har jag tagit med lite av den källspråkssats (respektive målspråkssats) som står genast före det egentliga exemplet.¹⁹ Vid korrigeringen har jag utelämnat kotexten helt och bara gett det korrigerade ordet.

- (35) Kun saavut [...] mereltä, [...]. Mutta vaikka saapuisit maitsekin, huomaat pian löytäneesi idyllin, ... (N, 10)
 *När du anländer [...] sjövägen, [...]. Men även om du kommer landsvägen, märker du att du har hittat en idyll, ...
 Men även om du kommer landvägen, märker du ...

Här är det fråga om ett motsatsförhållande (*sjövägen-landvägen*), med vilket man försöker locka turisten att hitta alternativa sätt för att besöka staden. I den finska källtexten kommer motsatsförhållandet tydligt fram, medan det i målspråket har förlorat något av sin effekt. I själva verket existerar inte längre något förhållande

mellan *sjövägen* och *landsvägen* – samma sak gäller i finskan om ordparets senare del skulle vara *maanteitse*. Innehållsmässigt är översättningsfelet av marginell betydelse, men inte om man beaktar språkets estetiska funktion.

6.3.2 Missvisande ordval

Till missvisande ordval räknar jag sådana fall där ett ord i översättningen täcker ett annat semantiskt betydelsefält än det som avsetts. Orden i felexemplen 36 a och 36 b, vilka förekom i rubriker, är visserligen helt användbara svenska ord med rätta böjningsändelser, men passar inte in i respektive kotext. I mitt förslag har jag av utrymmesskäl bara återgivit de kursiverade orden i felexemplet.

(36)	Källspråklig text	Felexempel	Mitt förslag	Källa
a.	vaihtuvat näyttelyt	<i>föränderliga</i> utställningar	(olika)	Jo, 8
b.	tiedustelut ja varaukset	förfrågningar och <i>reservationer</i>	bokningar	He, 5

För att inte göra läsaren förvirrad kan en utelämning ibland vara befogad fastän det eventuellt leder till en viss informationsförlust. I exempel 36 a har översättaren använt adjektivet *föränderliga* för att beskriva utställningar som inte är permanenta. Synonymer till adjektivet i fråga är *ombytlig* och *skiftande*, vilka används i betydelsen 'något som kan förändras' (Ord för ord 1987, 202). Läsaren kan missförstå uttrycket och tro att det gäller samma utställningar, men som får nya inslag eller som besökaren eventuellt kan förändra på något sätt. Svenskan saknar dock ett användbart adjektiv som motsats till *permanent* i denna kontext, men *olika* eller *varierande* kan brukas för att påpeka variationen i utbudet, om man inte föredrar att utelämna adjektivet. I en annan broschyr (He, 5) hade översättaren valt adjektivet *omväxlande*, vilket jag inte heller rekommenderar.

Två likartade lånord kan leda till att översättaren litar för mycket på sitt minne och tar till s.k. falska vänner, ord vars betydelse inte motsvarar det som avses. *Reservation* är ingen motsvarighet till finskans *varaus*, utan avser bl.a. 1) avvikande mening, missnöje, 2) förbehåll, villkor eller inskränkning, och 3) reservering (av penningmedel) (Ord för ord 1987, 500). Med sökordet *varaus* fås *reservering* och

bokning, men också *förbehåll* och *reservation* i betydelsen *rajoittava ehto* och *varauma* (Sfso 1997, 949). Översättaren förstår eventuellt inte hur stora semantiska skillnader som uppkommit på grund av hans ordval. Om man väljer ordet *bokning* finns inga möjligheter till missförstånd.

6.3.3 Löjeväckande associationer

Ett misslyckat ordval kan ofrivilligt förlöjliga texten. Löjeväckande ord eller uttryck kan ha uppkommit som oskyldiga ortografiska fel eller på grund av brister i översättarens ordförråd. Det kan hända att han använt ett för honom välkänt ord men inte känt till alla dess betydelsenyanser och därför inte tillräckligt beaktat kontexten. Han kan också ha antagit att samma ord används både i käll- och målspråket och bara anpassat det enligt målspråkets ordbildningsprinciper. Följande fem felexempel (37) är sådana som kan få läsaren att dra på munnen.²⁰ I mina förslag har jag bara gett det ord vilket ersätter det som står kursiverat i felexempel.

(37)	<u>Källspråklig text</u>	<u>Felexempel</u>	<u>Mitt förslag</u>	<u>Källa</u>
a.	eväitäsi	din <i>medtagna matsäck</i>	vägbkost	T, 1
b.	vinkkejä lapsivieraille	<i>vinkar</i> för barnväster	goda råd	Jo, 2
c.	luontoon	<i>ur</i> i naturen	ut	Jo, 19
d.	vapaana virtaava koski	<i>obundna</i> forsén	fritt flytande	Th, 4
e.	lintuja bongatessa	när man bongar fåglar	vid fågelskådning	Ka,3

Det finska ordet för *eväs* motsvaras i svenskan av *vägbkost*, men översättaren har i exempel 37 a valt en friare översättning med ett perfektparticip som bestämning till objektet. För tydlighetens skull anger jag felexemplet 37 a i kontext och med finsk originaltext samt analyserar satsens innebörd i ett vidare perspektiv.

- (37 a) ... voit vetäytyä vierasmajaan nauttimaan eväitäsi... (T, 1)
 *... kan du dra dig tillbaka till gäststugan för att avnjuta din medtagna matsäck ...
 ... för att äta din vägbkost/din medhavda matsäck...

Den finska originalfrasen är till sin innebörd neutral, medan den svenska är något tvetydig och kan uppfattas på olika sätt beroende på hur man betonar orden i satsen. Dessutom gör satsen med sin högtidliga ton (t.ex. verbet *avnjuta*) ett löjligt intryck. Man kan få det intrycket att personen som meddelandet riktas åt redan en gång har varit i gäststugan, men ges den möjligheten igen om han är trött eller vill vara i fred. Om trötthetsintrycket ännu förstärks genom att påstå att också matsäcken är *utmattad* eller *trött* – vilka är synonymer till *medtagen* – går man till överdrift. Verbfrasen *ta med* som översättaren antagligen har tänkt på vid bildningen av perfektparticipet får en annan konnotation med framförställd partikel. Ett alternativ som liknar det felaktiga perfektparticipet, men är en aning mera formellt, är *medhavad* (SAOL 1998, 534). Det betyder "som man tagit med sig" och passar som alternativ i det här fallet. Den enklaste lösningen fås med ett enda ord: *väggkost*.

Exempel 37 b är taget ur en innehållsförteckning i en broschyr, därför saknar den egentlig kontext. En rubrik bör vara tydlig och ordvalet noggrant övervägt. Översättaren har säkert inte ens reflekterat över att substantivet *vink* faktiskt också kan associera till något annat än till synonymerna *tips* och *råd* (Ord för ord 1987, 733). Plus (1997, 1281) beskriver ordbetydelsen på följande sätt: "rörelse med öppen hand i luften vanl. för att tillkalla el. avfärda ngn". Fastän *vinkar* här är en pluralform av ett substantiv kan det ju också tolkas som en presensform av verbet *vinka*, vilket ofta används i barnsammanhang. För att undvika feltolkningar föreslår jag ett neutralt alternativ: *goda råd*, som jag tycker låter bättre än *tips*.

I exempel 37 c har ett litet ortografiskt fel, som eventuellt uppkommit av misstag, medfört en radikal betydelseförändring som får läsaren att dra på munnen. *Ur* är synonymt med det frekventa ordet *klocka* och läsaren kan få för sig att någon har ställt ut en mängd klockor på utställning i naturen. Naturligtvis är felet så tydligt att ingen missförstår informationen, men det medverkar till att förlöjliga texten och kan ha en sådan effekt att läsaren börjar uppmärksamma också andra översättningsfel i samma broschyr.

Översättaren har använt *obunden* i exempel 37 d, vars synonym visserligen är *fri*, men betyder dessutom 'ohindrad av regler eller förebilder' och används ofta i

politiska sammanhang (Bonniers svenska ordbok 1999, 398). För en översättare är det viktigt att känna till standarduttryck eller att kunna härleda sig till sådana med hjälp av ordböcker för att inte ta till onaturliga formuleringar eller ord och uttryck som används i helt andra sammanhang. Med hjälp av de finska sökorden *virrata* och *vapaa* ger ordboken (Sfso 1997, 1048, 941-942) flera alternativ. För *virrata koskena ges forsa* och *kosket kuohuvat vapaina* motsvarar *forsarna svallar fritt*. Därutöver finns *veden vapaa juoksu* – på svenska *vattnets fria lopp*. En upprepning med *fors* och *forsa* är inte att rekommendera, däremot har ordet *fri* förekommit redan i två olika uttryck. En *fritt svallande fors* är en något obekvämlig konstruktion, däremot är en utelämnning möjlig. Det bästa och tydligaste alternativet är en *fri fors*.

Ett fel som också har förekommit i andra översatta publikationer är det som jag tar upp i exempel 37 e. Finskan har ett användbart ord: *bonga*, vilket i själva verket har ett identiskt verb i svenskan men där är dess semantiska fält mera begränsat. I bägge språken avser de respektiva infinitiven *bongata-bonga* att stämpla in (belopp) på kassaapparat (Plus 1997, 125; Suomen kielen perussanakirja 1990, 78). I finskan används verbet förutom i fågelsammanhang, dvs. när man betraktar ovanligare fågelarter, också i betydelsen att titta på vackra flickor. Eftersom det svenska *bonga* är semantiskt fattigare associerar åtminstone en rikssvensk till stämpling och undrar vad en sådan aktivitet har med fåglar att göra – de kan ju ringmärkas men inte stämplas. Det behändiga finska uttrycket är dock svårt att översätta till svenska med ett passande verb, i stället kan man låta en prepositionsfras fylla verbets plats.

6.3.4 Betydelsenyanser

De översättningsfel som jag grupperar som betydelsenyanser är sådana ord eller uttryck som finns i svenskan och som eventuellt inte stör en vanlig läsare, men som inte är helt riktiga i den kontext där de i felexempelsatserna förekommer. Den här typen av fel leder vanligen inte till missförstånd, men kan få olika läsare att tolka informationen på varierande sätt. Det kan vara t.ex. fråga om något ord som oavsiktligt fått en negativ klang fastän det ifrågavarande ordet i målspråket är neutralt eller ord vars semantiska innehåll inte är detsamma i båda språken. För de

flesta av oss har många ord fasta konnotationer och jag anser att ett sådant ord är det franska lånordet *renovera* i exempel 38.²¹

- (38) [...] vasta kunnostettu upea hiekkaranta, [...] (O, 10)
 [...] den nyrenoverade härliga badstranden [...]
 [...] den nyligen uppsnyggade härliga badstranden [...]

Enligt Norstedts ordbok (1995, 978) används ordet *renovera* främst när man avser byggnader; ”bygga om med bevarande av den gamla karaktären”. Visserligen är ordet en översättningsmotsvarighet till finskans *kunnostaa*, men jag anser att i denna kontext betonas stranden och inte byggnaderna. Ett bättre alternativ hittar man om man söker t.ex. bland synonymerna *förnya*, *förbättra*, *reparera* och *snygga upp* (Prisma 1984, 448). Genom att bilda perfektparticipformen *uppsnyggad* får man betydelsen att täcka både stranden och de tillhörande byggnaderna, vilket här torde avses.

Nästa exempel (39) innehåller både ordvalsfel, onödiga tillägg och tecken på översättarens subjektivitet. Alla dessa faktorer medverkar till att den effekt informationen får på läsaren inte är densamma i käll- och målspråket. Först behandlar jag ordvalsfelen och går senare in på nyansskillnaderna.

- (39) Kokous satamassa on virkistävää vaihtelua vieraille, jotka ovat tottuneet hoteleissa järjestettäviin tapaamisiin. (Ex7)
 *En träff i hamnen är välkommen omväxling för gäster som är trötta på de ideligen återkommande hotellkonferenserna.
 Att delta i ett möte i hamnen är uppiggande för gäster som vant sig vid sedvanliga hotellkonferenser.

Definitionen på *träff* är i första hand ”i förväg avtalat möte mellan två personer”, men det brukas även om ”möte med flera inblandade personer” som synonymt till *sammankomst* (Plus 1997, 1189). Kontrollerar man med det finska sökordet *kokous* fås t.ex. *möte*, *sammanträde* och *kongress* (Sfso 1997, 536-537). Med uttrycket *en träff i hamnen* är det mycket sannolikt att läsaren tolkar det som ett avtalat möte mellan ett par på ett romantiskt ställe som inget har med arbetslivet att göra. Det andra ordvalsfelet ligger i den semantiska skillnaden mellan finskans *tottua*, vars motsvarighet är *vänja sig (vid något)*, och svenskans *vara trött på*, vilket syftar på leda. Översättaren har valt uttrycket *välkommen omväxling* som inte alls är ett dåligt

val, fastän jag föredragit att ersätta det med ett adjektiv. Det semantiska innehållet bevaras trots utelämning av ordet *omväxling*, eftersom jag senare lägger till adjektivet *sedvanliga* som implicit anger ett motsatsförhållande. Mitt andra tillägg är verbet *delta* som jag anser är nödvändigt i min satskonstruktion. Ett uttryck med stark negativ klang är *de ideligen återkommande hotellkonferenserna*. Läsaren får det intrycket att hotellkonferenserna är något nödvändigt ont som återkommer alltför ofta. Synonyma uttryck är t.ex. *ständigt och jämt* och *gång på gång*, vilka inte heller passar som motsvarigheter till det neutrala källspråksuttrycket. I mitt förslag har jag strävat till att behålla en lika neutral ton som i källtexten, samma semantiska innehåll, men med hjälp av ett enkelt och koncist språk.

6.4 Utelämningar och tillägg

I saktexter av allmän karaktär är det vanligt att översättaren kan utelämna ord, fraser och ibland t.o.m. hela meningar (Ingo 1991, 33). Utelämningar gör den översatta texten semantiskt fattigare och kan ha störande effekter på informationsflödet, men de kan också tänkas vara befogade för att utjämna kulturella skillnader. Tilläggen är bland de allra lättast iakttagbara förändringarna som sker vid översättning. Det är inte alltid lätt att utpeka vilka förändringar i översättningen som är onödiga och vilka som är befogade. Tillägg och utelämningar har i allmänhet pragmatiska orsaker: de är nödvändiga för att anpassa översättningen till en ny språklig och kulturell miljö. (Ingo 1991a, 254-258.)

6.4.1 Utelämningar och bortfall

De utelämningar som jag tar med här är bortfall av prepositioner och fall där översättning saknas helt. I exemplen 40, 41 och 42 står det som utelämnats i fel-exempelsatsen inom hakparenteser för att tydligt visa hurdan bortfall det rör sig om. De flesta bortfall leder till inexactheter i texten och läsaren kan bli konfunderad, så-

som i följande exempel av prepositions bortfall:

- (40) Rovaniemen alueella asuu reilu neljännes Lapin väestöstä. (R, 2)
 Drygt en fjärdedel av befolkningen [i] Lappland bor i Rovaniemiregionen.
 Drygt en fjärdedel av Lapplands befolkning bor i Rovaniemiregionen.

Denna utelämnning är antagligen ett slarvfel, eftersom det rör sig bara om bortfall av en bokstav, fastän prepositionen *i* och för sig har en viktig funktion i satsen. Att ha två likadana prepositioner i samma sats är här inte särskilt störande, men kan i många fall undvikas med omskrivning. I detta fall är omskrivning med en genitivfras ett gott alternativ.

Ett ofrivilligt bortfall kan också uppstå som en följd av att översättaren inte känner till ordet och därför ämnar kontrollera det i ett senare skede, men eventuellt glömmar bort att göra det. I en broschyr under rubriken *Kyrkor* fanns följande underrubrik, vilken jag anser representera ett markant översättningsfel

- (41) Oulun ortodoksisen seurakunnan pyhän kolminaisuuden katedraali (O, 27)
 Uleåborgs ortodoxa församlings heliga [trefaldighetskatedral]

I exempel 41 har översättaren bara översatt de fyra första orden av den finska genitivfrasen, men glömt bort ett adjektiv och själva huvudordet. De svenska motsvarigheterna för finskans *kolminaisuus* är *treenighet* och *trefaldighet*, av vilka den senare vanligen används i namn på kyrkor (Sfso 1997, 540). Om den svenska översättningen förblir oförändrad motsvarar den på finska *Oulun ortodoksisen seurakunnan pyhät*, eftersom adjektivet *heliga* kan fungera både som ett attribut och som ett substantiv. Svenskan har dock adjektiv som kräver ett huvudord och inte kan fungera fristående. Ett sådant adjektiv är *enstaka*, vilket är oböjligt och som förekommer i exempel 42.

- (42) Matkailupalveluja yksityisille ja ryhmille. (He, 5)
 Turistservice för enstaka [personer] och grupper

Här har översättaren strävat till en så ordagrann översättning som möjligt, både i fråga om struktur och meningslängd. Han har utgått från att svenskans *enstaka* kan fungera på samma sätt som finskans *yksityinen*, dvs. som adjektiv och substantiv.

Alternativa översättningsmotsvarigheter utöver det adjektiv som översättaren föreslagit är *privat*, som bildar förled i sammansättningen *privatpersoner*, och *enskild* som kräver ett substantiv enligt samma mönster som *enstaka*. Skillnaden mellan de sistnämnda två adjektiven är att *enstaka* är oböjligt.

Utelämning av *enstaka* ord gör texten mera svårläst och kan i flera fall leda till tolkningssvårigheter, men sådana fall där översättning helt saknas leder till informationsförlust. Det fanns få utelämningsfall av detta slag och jag nöjer mig här bara med att nämna ett exempel: i en broschyr (T, 2) hade en tidtabell och en förteckning över evenemang för sommaren 1997 helt utelämnats, vilket kan anses vara oförsvarligt eftersom broschyren var endast på svenska och uppgifterna inte fanns någon annanstans heller. Utelämningsfall av tidtabeller och prisuppgifter i översatta svenskspråkiga broschyrer kan dock i någon mån försvaras, eftersom åtgången på dem antagligen är mindre jämfört med de finska broschyrerna. När man strävar till att använda samma broschyrer i flera år gör man dem allmängiltiga av kostnadsskäl. Ett alternativ är dock att bifoga ett separat programblad med aktuella evenemang så att båda språkgrupperna har tillgång till samma information.

6.4.2 Otillräcklig information

För att kunna ta ställning till vad som kan tänkas vara otillräcklig information utgår jag från det antagandet att översatta turistbroschyrer är ämnade för alla nordbor som förstår svenska. Trots språkkontakten har en vanlig nordisk turist eventuellt bara begränsade förkunskaper om det finska kulturlivet, dvs. om våra författare, skådespel, konstverk, evenemang o.d. Fastän det bland nordbor säkert också finns mycket belästa finlandsvänner bör turistbroschyrerna rikta sig till den stora allmänheten och informationsmässigt vara anpassade till den. Som otillräcklig information klassificerar jag därför sådant som gör texten obegriplig för t.ex. en enspråkigt riksvensk person på grund av kulturella olikheter eller av att finskspråkiga ord och uttryck använts i texten utan tydlig förklaring. Översättaren får inte anta att läsaren känner till lokala tillställningar och benämningar, särskilt om de inte översätts eller förklaras. Utifrån detta pragmatiska perspektiv betraktar och bedömer

jag de felexempel som jag här valt. I mitt material förekom det oöversatta namn på teaterpjäser, sevärdheter, namn på skolor, service och evenemang.

Det är mycket sannolikt att den översatta meningen i exempel 43 inte har något informativt värde för icke-finländare. För det första är namnet *Maria Jotuni* antagligen okänt för dem och information om henne ger varken Bonniers Compact Lexikon (1998) eller Plus (1997). Med detta menar jag naturligtvis inte att namnet automatiskt skall lämnas bort, men en specificering är på plats.

- (43) Pienellä näyttämöllä jatkuu mm. Taide ja Maria Jotunin novelleista koottu Sakeaa Elämää.
 *På lilla scenen fortsätter bl.a. Taide och Sakeaa Elämää som är sammansatt av Maria Jotunis noveller.
 På lilla scenen fortsätter bl. a. ”Taide” (Konst) och ”Sakeaa Elämää” (Trögflytande Liv), som är sammansatt av författaren Maria Jotunis noveller.

I exempel 43 kan alltså ett tillägg av yrkesbenämningen *författaren* vara befogat. Det som orsakar mest huvudbry i meningen är ändå inte namnet utan de purfinska orden i **Taide och Sakeaa Elämää*. I löpande text är det vanligt att sätta ut citattecken runt titlar på pjäser och litterära verk. I felexempel 43 nämner man två teaterpjäser vilka står på båda sidorna om konjunktionen *och*, men avsaknaden av citattecken gör texten svårtolkad. Jag anser dessutom att de finska titelnamnen bör översättas, fastän översättningen inte alltid blir särskilt lyckad. För att förbättra läsbarheten har jag tillsatt ett kommatecken och bildat en relativ bisats. Det tål dock diskuteras om mitt förslag verkligen är det bästa alternativet eller om det vore motiverat att ta till en mycket anpassad informativ variant, exempelvis *Intressanta finska pjäser på lilla scenen*, vars informativa värde för en vanlig nordbo gott kan jämföras med källspråkstexten.

Vad gäller lokala tillställningar och fester borde översättaren inte anta att läsaren känner till festligheterna på förhand, särskilt om de inte förklaras eller översätts. Ibland kan ett slående finskt ord, liksom *Rokulipäivät* i exempel 44, vara mycket svåröversatt, men det räcker inte som motivering för att låta det stå kvar i sin originalform – i varje fall är ordet lika mystiskt för en person som inte kan tolka det.

- (44) Rokulipäivien aikana tuhatpäinen yleisöjoukko osallistuu eri tapahtumiin ja kaupantekoon. (A, 6)
 *Under Rokulipäivät deltar tusentals personer i olika evenemang och köpslående.
 Under Rokulipäivät (Dagdrivardagarna) deltar tusentals personer ...

Namnet på den lokala festen (*Rokulipäivät*) har ett samband med verbfrasen *pitää rokulipäivä* som betyder att någon stannar hemma från t.ex. jobbet eller att en elev skolkar från skolan (Sfso 1997, 331). Men tanken att en person stannar hemma och samtidigt deltar i något evenemang som ordnas i staden är inte särskilt logisk. Man måste därför utgå från att här poängteras det faktumet att personer får lata sig eller slöa sig. För att hitta en lämplig och beskrivande svensk motsvarighet ger Nya stora synonymordboken (1998, 818) många alternativ för *slöfock*, av vilka *latmask*, *trög-måns*, *sölkorv*, *dönicke*, *amöba*, *murmeldjur*, *dagdrivare* och *soffliggare* är eventuellt de mest intressanta. *Amöba* och *murmeldjur* ger associationer till deras ursprungliga semantiska användning som namn på levande varelser, medan *sölkorv* poängterar alltför mycket långsamhet. Möjliga bruksmotsvarigheter kunde vara sammansättningar av typen *dagdrivardagarna* eller *slöfocksdagarna*, eftersom orden i sig själva är mycket beskrivande. Sammansättningen kan användas som en bruksmotsvarighet eller placeras inom parentes som förklaring till den finska.

Namn på föreningar, skolor och allmänna inrättningar är det inte alltid befogat att översätta, särskilt om de inte har en central uppgift för förståelsen. Det bästa alternativet kan vara att helt utelämna uppgifter som är av minimalt informativt värde för en person som inte förstår finska. Ett fall av den här typen förekommer i exempel 45. Mitt korrektionsförslag har jag satt inom parentes, eftersom jag anser att informationen helt kunde utelämnas, det oaktat vill jag ge en alternativ översättning.

- (45) Presentation av museet: Joensuun Sotaveteraanit ry och Pohjois-Karjalan Sotilaspoikien perinnekilta ry. (Jo, 18)
 (Presentation av museet: Krigsveteranerna i Joensuu rf och Krigspojkarnas gille i Norra Karelen rf.)

Ovanstående exempel fanns som en avslutning till en presentation av ett bunkermuseum där de förestående uppgifterna behandlade öppethållningstider och kontaktuppgifter. Det svenska ordet *veteran* liknar mycket det motsvarande finska och kan här underlätta förståelsen, men de övriga orden har inga likheter alls med

svenska ord. För att lösa problemet finns det två alternativa möjligheter: endera en så ordagrann översättning som möjligt eller utelämning av informationen. Jag föredrar en utelämning eftersom läsaren ändå inte personligen kan ta kontakt med föreningarna i fråga på grund av språksvårigheter, därför är den informativa betydelsen här marginell.

Om en översättningsmotsvarighet låter konstlad eller ingen svensk motsvarighet kan hittas är ett alternativ att ge det finska namnet åtföljt av en parentetisk förklaring på svenska. Sådana fall kan vara t.ex. skolor som fungerar som kurscenter eller övernattningsställe, utflyktsmål eller olika typ av serviceinrättningar. Jag har valt att här presentera endast enstaka fall som exempel.

(46)	<u>Finskspråkigt egennamn med parentetiskt tillägg</u>	<u>Källa</u>
a.	Länsi-Lapin ammattioppilaitos [(yrkesinstitut)]	(Th, 14)
b.	Karvion Kievari [(gästgiveri)]	(He, 11)
c.	Carelian Science Park Ltd [(vetenskapspark)]	(Jo, 12)
d.	Alko [(Systembolaget)]	(I, 2)

I exempel 46 a kan namnet översättas, men det är antagligen så att det endast används på finska. Den svenska översättningen skulle då vara av tillfällig art. I läsarens intresse är det dock att veta hurdan institution det är fråga om, eftersom den presenteras i broschyren. Ett parentetiskt tillägg är här befogat, detsamma gäller för exempel 46 b. Det kan nämligen hända att om översättaren skapar egna översättningsmotsvarigheter kan läsaren inte lokalisera dem på kartan eller hitta dem i telefonkatalogen. Problematiskt är dessutom att veta om de officiella svenska ortnamnen och benämningarna är tillräckligt kända och utbredda för att användas. Ett dåligt alternativ är att använda finska ortnamn när en svensk användbar benämning finns. Detta kan leda till otydlighet och osäkerhet i språkbruket.

Att använda ett engelskspråkigt bolagsnamn för en finsk turistattraktion är lyckligtvis ett av de ovanligare felen i mitt material. Det är klumpigt och fantasilöst, dessutom är egennamnet ur intresseväckande syfte ytterst betydelselöst om läsaren inte ens förstår vad det är fråga om. I källspråket används sammansättningen *Tiedepuisto*, som kan översättas ordagrant led för led. Sammansättningen *Vetenskapspark* är en

direktöversättning och för översättaren borde det inte ha varit svårt att hitta denna målspråkmotsvarighet.

I en trespråkig broschyr (svenska, engelska och tyska) fanns en numrerad lista över viktiga platser vilka var utsatta på kartan. Exempel 46 d, *Alko*, fanns utan någon förklaring på svenska, medan den engelska versionen hade ett tillägg inom parentes: *off-licence*. I den tyska översättningen fanns tillägget *Spirituosenladen*. Man kan fråga sig om alla nordbor verkligen kan förväntas känna till det förkortade namnet vilket har en mycket annorlunda bruksmotsvarighet i rikssvenskan: *Systembolaget*.

6.4.3 Onödiga tillägg

I en översättning skall den information som målspråket förmedlar motsvara källspråket. Översättaren får inte komma med egna tillägg om de inte är motiverade på grund av språkens olika struktur eller av semantiska skäl. I exemplen 47, 48 och 49 är källspråkstexten semantiskt fattigare än målspråkstexten. Förutom att tilläggen gör målspråkstexten mera informativ blir språket dessutom krångligare och mindre flytande. De onödiga tilläggen är kursiverade.

- (47) Talvielämyksiä joko päivän valossa tai yön pimeydessä. Matkustusmuodot ovat valittavissa lumibussista, koiravaljakoststa ja moottorikelkasta tavallisiin suksiin, lumikenkiin ja potkukelkkaan. (Th, 5)
 Arktiska vinterupplevelser, både dag och nattetid, antingen bekvämt sittande i *den 12-sitsiga* ”Snöbussen”, i hundspann eller på en snöskoter.
 Arktiska vinterupplevelser endera i dagsljus eller i mörka natten. Du kan ta dig fram med ”Snöbussen”, i hundspann eller snöskoter, med skidor, snöskor eller sparkstötting.

Exempel 47 representerar en mycket fri översättning med både tillägg och bortfall. Tillägget som jag här kommenterar är sammansättningen *den 12-sitsiga* som är en bestämning till huvudordet ”Snöbussen”. Suffixet -ig, vilket har ett brett användningsområde, har här brukats i betydelsen ’försedd med’ och ordbildningen är i princip helt regelrätt. *Sits* är dock icke det ord som används för att beskriva sittplatser i bussen, utan *säte* eller *sittplats* vore lämpligare. Av dessa alternativ går det inte att bilda avledningar med -ig, i stället kan man ta till ett prepositionsuttryck:

med 12 sittplatser. I den finska källtexten fanns inte denna information överhuvudtaget så jag tycker att översättningen skall följa källspråkstexten och inte tillägga specificerad information. Läsarna av käll- respektive målspråkstexten bör vara likvärdiga och erbjudas semantiskt likvärda texter. Det verkar som om översättaren med det onödiga tillägget försökt kompensera bortfall av ord vid uppräknigen av färdmedel. I mitt förslag har jag strävat efter en relativ översättningsmotsvarighet.

Informationen i källspråkssatsen i exempel 48 är mycket kortfattad, medan målspråket innehåller två tillägg, vilka förlänger satsen. Målspråket kräver dock en omstrukturering av satsen och vissa tillägg är onekligen nödvändiga.

- (48) Toimeentulonsa alajärveläiset saavat pien- ja perheyryyksistä.(A, 1)
En stor del av befolkningen anställs inom små- och medelstora företag och familjeföretag.
 Alajärviborna/Invånarna i Alajärvi arbetar inom familjeföretag och andra småföretag.

Översättaren har tagit sig alltför stora friheter när han i exempel 48 har bifogat bestämmningen *en stor del av*. Den finska källsatsen syftar på invånarna i Alajärvi i allmänhet och anger inte om det rör sig om en stor eller en liten del. Substantivet *befolkningen*, som översättaren valt, har ett bredare semantiskt fält (t.ex. befolkningen i Finland) än finskans *alajärveläiset*, men i svenskan kan man bilda en ordform med hjälp av den praktiska efterleden *-bo* som kan fogas till ett ortnamn. En annan möjlighet är att bruka ordet *invånarna* och en prepositionsfras. En ordagrann översättning: *små- och familjeföretag* låter något konstlad och därför är översättarens lösning logisk, fastän något obekvämt. Översättaren har för övrigt också strävat efter en fri översättning när han ersatt det finska *toimeentulo*, vars lämpliga svenska motsvarigheter är *utkomst* och *levebröd*, med ett s-passiv. Ordvalet är dock inte riktigt lyckat, eftersom *anställs* har en mera momentan betydelse än t.ex. verbet *arbeta* som jag har föreslagit.

Ett onödigt tillägg kan göra att målspråkstexten inte längre har samma intresseväckande effekt på läsaren som källspråkstexten. Detta är fallet i exempel 49.

- (49) Lahjatuotteiksi sopivat myös villashaalit, kuvakudokset ja edustavat Suomipuvut. (A, 7)
 Lämpliga presentartiklar är också t.ex. ylleschalar, gobelänger och representativa *serietillverkade* folkdräkter.
 Lämpliga presentartiklar är [...] gobelänger och representativa folkdräkter.

Målspråkstexten i exempel 49 har inte samma intresseväckande effekt på läsaren som källspråkstexten. Orsaken till detta är tillägget *serietillverkade* som ger ett intryck av snabb massproduktion, vilket i och för sig är ologiskt när man talar om folkdräkter som till stor del är handgjorda. Tillägget gör att det första adjektivet, *representativa*, mister något av sin positiva effekt. Dessutom blir texten tungläst när två långa adjektiv står som attribut till en sammansättning. För övrigt vill jag påpeka att det finska begreppet *Suomi-puvut* är en aning otydligt och man kan diskutera om det verkligen rör sig om folkdräkter, vars finska motsvarigheter är *kansallispuku* och *kansanpuku*. (Ruotsi-suomi opiskelusanakirja 1995, 182).

7 RESULTAT

Även om man i en översättning är tvungen att acceptera vissa inexaktheter, eftersom språken har olika struktur och exakta motsvarigheter för ord och uttryck inte alltid kan hittas, bör språket i övrigt vara klanderfritt. Med en tämligen fri översättning uppnår översättaren oftast det bästa resultatet; han kan bättre beakta kontexten som helhet och det känslolintryck texten förväntas förmedla. Det viktigaste är att han åstadkommer en översättning som till sin kommunikativa funktion motsvarar originalspråkets textmaterial och att han gör det på målspråkets villkor. Direkta översättningsfel som tyder på slarv, ovårdat språk eller sådana där risken för missförstånd blir uppenbar är mycket störande och irriterar läsaren i informativa reklamtexter. Sådana fel har dessutom tendens att upprepas i samma översättning.

I den lingvistiska bedömningen av mitt källmaterial utgår jag från översättningens grundaspekter som jag presenterat i avsnitt 3.3 och de grundtankar som den lingvistisk-pragmatiska kritikmodellen poängterar (se avsnitt 3.4.1). Av de fyra grundaspekterna beaktar jag grammatisk struktur, semantik och pragmatik, men inte

språklig varietet eftersom jag inte bedömer texten som helhet utan endast utvalda språkliga element.

De ortografiska felen som förekom i materialet var relativt harmlösa. I avstavningen förekom det brott mot svenska avstavningsregler och felen kan tänkas ha uppkommit när texten avstavats enligt finsk modell. Detta kan inte fastställas eftersom felexemplen är tagna ur olika broschyrer och undersökningen inte är inriktad på att hitta systematiska likheter. Interferensen var däremot tydligare i stavningen av lånord där det förekom konsonanttillägg, bortfall och felaktiga sammansättningar. I några fall uppfattade jag de ortografiska felen som ett tecken på en ”överkorrekt” stavning (3 a och 3 d). De fel som gällde ortnamn (ex. 5 a-c) och det stora flertalet sammansättningar (ex. 6 a-k) berodde främst på generella svårigheter med ordbildningen, särskilt svårt var bruket av sammansättningsfog. Geografiska namn har ofta en känsloladdning för lokalbefolkningen och de namnformer som brukas bör vara i enlighet med användningen på respektive ort.

Semantiskt sett var de ortografiska felen av liten betydelse men ur estetisk synpunkt hade de negativ inverkan på textkvaliteten och läsbarheten. Endast i enstaka fall kunde de ortografiska felen skapa tvetydighet och förändra ordbetydelsen (1 f, 6 c och 6 f). Förvånansvärt var att det fanns meningar där det felstavade ordet var rätt stavat på ett annat ställe i meningen (t.ex. 3 a, 5 c, 6 a och 6 h). Detta tyder på en otillräcklig textgranskning, dvs. slarv, och kan således inte direkt relateras till översättarens bristfälliga språkfärdighet.

Materialet visade att det fanns svagheter i den grammatiska strukturen. Glädjande var att notera att genusfel förekom endast i undantagsfall och att prepositionsfel inte heller var vanliga. Däremot kom de språkliga bristerna särskilt fram i speciesbruket, pluralisbildningen och genitivbruket. I ett felexempel (ex. 21) gjorde användningen av dubbelgenitiv frasen så tungläst att man var tvungen att stanna upp och fundera på vad som egentligen avsågs. Kongruensfel och fel i verbbruket förekom också. Det fanns kongruensfel som var av marginell betydelse (ex. 13, 14 och 15), men ett av felen kunde t.o.m. leda till missförstånd (ex. 16). Speciellt intressanta var exemplen på verbsammansättningar och de direkta felen i verbbruket. Endast ett verbfel (ex.

24) var sådant där betydelsen blev den motsatta mot det som avsågs. Det fanns dock felexempel med många och så elementära fel (ex. 8 och 26) att texten verkade banal och översättningen såg ut som ett icke-professionellt hastverk. Fastän de analyserade grammatiska felen i de flesta fall inte ledde till tolkningssvårigheter eller missförstånd var de mycket störande och en observant läsare ser genast att texten är en översättning.

Finsk interferens kunde skönjas i de flesta av de semantiska felen, vilka till stor del var nybildningar och hade uppstått vid direktöversättning, men i enlighet med svenskans grammatiska struktur. Några av orden var helt oanvändbara (t.ex. 34 b och 34 d) eller olämpliga i sin respektive kontext. Det fanns exempel på fel som förändrade betydelsen radikalt (ex. 33 b, 33 c, 34 c, 35 och 36 b) och exempel som förutom betydelseförändringen också skapade löjeväckande associationer (ex. 34 d och 37 a-e). Ett intressant (ortografiskt) fel i ett ordpar (ex. 35) gjorde att ett semantiskt samband uteblev och textens effekt som reklam avtog. De betydelsenysanser som jag kritiserat (ex. 38 och 39) kan visserligen tolkas på olika sätt av olika språkbrukare, men om språkets exakthet är ett kriterium anser jag att de är översättningsfel. Betydelsenysanserna ledde inte till direkta missförstånd av innehållet, men de inexakta ordvalen tydde på att översättaren inte behärskade ordens nyansskillnader och språkliga finesser. Ytterst små betydelseskiftningar kan bidra till att bl.a. förlöjliga texten, fastän språket för övrigt är klanderfritt. För att kunna vara extra uppmärksam och undvika tydliga fel måste översättaren ha en tillräckligt djup kännedom om ordens semantiska användningsområde. Generellt sett tydde de semantiska felen på att översättaren eventuellt hade uppfattat översättning som en alltför mekanisk process, där ett källspråkselement byts ut med ett grammatiskt anpassat målspråkselement.

Ur pragmatisk synvinkel är utelämnningar och tillägg av stor betydelse. Materialet innehöll prepositions bortfall som ledde till ett styvt språk (ex. 40) och bortfall som förändrade betydelsen (ex. 41). Ett bortfall berodde på att översättaren inte kände till det ifrågasvarande ordets grammatiska begränsningar (42). Om informationen är otillräcklig har detta stor betydelse för textens läsbarhet. Översättningsfel av pragmatisk betydelse var ord eller egennamn som krävde lokalkännedom eller

språkkunskaper i finska för att vara helt förståeliga (ex. 43, 44, 45 och 46 a-d). I mitt tycke är detta ett orimligt krav för turister på tillfälligt besök. Om okända inslag finns i texten måste läsaren anstränga sig extra mycket för att förstå texten i sin helhet och måste eventuellt gissa sig fram till innehållet. Då finns det stor risk för rena missförstånd och fria personliga tolkningar. Översätta namn på fester, pjäser och för turisten viktiga platser (46 a-d) gav det intrycket att översättarens krafter eller kapacitet hade tagit slut eller att informationen inte uppfattades som essentiell. Vissa av mina tolkningar kan för all del kritiseras som småaktiga (46 b och 46 d), men är inte irrelevanta för textens läsbarhet och tydlighet. Utelämningar i en tvåspråkig broschyr avsedd för finländare kan endast i undantagsfall försvaras, med tanke på kostnadsskäl och utrymmesbrist, eftersom informationen ändå finns till hands på finska. Problemet är mycket aktuellt i turistbroschyrer där källtexten är ytterst komprimerad och översättningen inte får blir längre.

De onödiga tilläggen som förekom verkade vara resultat av översättarens iver att tillfoga s.k. viktig information. Detta resulterade i en semantisk obalans mellan käll- och målspråket, men inte alltid i meningslängden – den kunde balanseras med utelämningar av andra ord (ex. 47). Det är svårt att tolka om tilläggen har uppstått på grund av anpassning till målspråkets semantiska struktur eller om översättaren velat visa sin lokalkännedom. Översättaren kan eventuellt ha varit kritiskt inställd till den finska källtextens innehåll och struktur och strävat i översättningen till en större exakthet i informationen (ex. 48). Ur översättningskritikens synvinkel är sådana fall svårtolkade, eftersom det råder en obalans i informationen mellan käll- och målspråket. Om man strävar till att med maximal exakthet överföra källspråkets information till målspråket kan exempel såsom 48 tolkas som översättningsfel, det oaktat att satsen är språkligt sett fungerande och tilläggen är logiska. Ett tillägg kan också ha negativ verkan på det semantiska innehållet och göra exempelvis en produkt mindre attraktiv (ex. 49). Därför bör översättaren alltid grundligt överväga om ett tillägg är befogat eller inte.

Om man bedömer turistbroschyernas kvalitet på basen av de fel som jag här ovan presenterat ger det mycket att önska. Det finns fall där det är befogat att påstå att språket inte fyller de instrumentella kraven som ställs på språket i representativa

turistbroschyrer. Relationen mellan texten och mottagaren blir lidande på grund av störande fel och otillräcklig information, som irriterar läsaren och avbryter läsrhythmen. Fastän det undersökta källmaterialet i denna felanalys var relativt begränsat ger analysen ändå det intrycket att kvalitetsnivån på översättningar varierar. Den ojämna kvaliteten kan bero på att översättare och uppdragsgivare inte har helt klart för sig vilka krav som bör ställas på en god översättning. Det är beklagligt om kostnadsfrågan går framför professionell kvalitet och språkets betydelse inom reklamen underskattas. Genom att identifiera problemområden i översättningar och kritiskt analysera översättningsfel har mitt syfte varit att lyfta fram viktiga och intressanta språkliga aspekter, men att också kunna se orsaksmönster till uppkomsten av fel.

8 DISKUSSION

De resultat som jag fått vid analysering av mitt källmaterial antyder brister inte bara i översättarens språkbehärskning utan också i hans arbetssätt. För att uppnå det bästa möjliga resultatet bör översättaren arbeta systematiskt och det kan han göra genom att följa vissa regler i översättningens olika skeden. Generellt sett gäller det att arbeta hela tiden med att utveckla det egna språket genom att läsa skönlitteratur och facklitteratur på målspråket. Problemet med frilansöversättare är att de förutsätts kunna ta sig an uppdrag av mycket varierande typ och har därför inte möjlighet att specialisera sig på ett visst område. När översättaren får ett uppdrag bör han ta reda på syftet med texten och till vilken målgrupp texten är skriven för att kunna anpassa den enligt målgruppens behov. Det kan tänkas att uppdragsgivaren inte ens själv kan klart specificera målgruppen och inte heller är medveten om dess behov. Vad gäller turistbroschyrer fick jag den uppfattningen av mitt källmaterial att flera uppdragsgivare och översättare endast tänker på att språket skall översättas och är inte medvetna om kulturella skillnader och språkliga nyanser. För att vara en jour måste översättaren skaffa material och läsa in sig på ämnet samt söka i elektroniska medier, t.ex i webben.

I analyskedet skall texten ordentligt gås igenom, så att ingenting är oklart. Vid behov bör författaren eller uppdragsgivaren kontaktas, eftersom en översättning avslöjar ofta svaga punkter i originalet, vilka borde komma till författarens kännedom så att de i kommande publikationer inte upprepas. Det verkade finnas brister i analyskedet. I många fall hade texten analyserats ytligt och med tanke på språkets konstruktion men inte utgående från textens läsbarhet och informativitet. Detta är dock inte att undra på, eftersom en djupanalys av texten förutsätter översättarvana och en god språkkännedom, men också interkulturell medvetenhet.

När översättningen väl kommit igång översätts alltså innehållet, inte ytstrukturen. Översättning är alltför ofta en mekanisk process, fastän den oftare borde utnyttja målspråkets spontana lösningar, men naturligtvis inte på informativitetens bekostnad. Exakthet i språket är nämligen en förutsättning för att informationen skall kunna tolkas på det avsedda sättet och därför kan eventuella tillägg samt

utelämnningar vara befogade. I turistbroschyrer där informationen är koncis och kontexten inte alltid stöder innehållet kan t.o.m. små lapsus leda till förvirring och missförstånd. Om översättaren flitigt använder enspråkiga eller tvåspråkiga ordböcker, aktuella specialordlistor (i elektronisk eller tryckt form) och fackartiklar hittar han den rätta terminologin. Telefonkatalogen och broschyrer av olika slag kan också vara till stor hjälp.

Turistbroschyerna i mitt källmaterial visade att många källspråksuttryck inte kunde översättas ordagrant och många saknade direkta målspråksmotsvarigheter. Därför borde översättaren ha utnyttjat olika informationskällor i större utsträckning, eftersom de ortografiska felen, de flesta av de grammatiska felen och många av de semantiska felen kunde då ha undvikits. Språkliga handböcker, synonymordböcker, skrivregelsamlingar och språkvårdstidskrifter hade kunnat ge handledning och hjälpa översättaren att hålla sig till ett vårdat språk. De stela och ibland svårförståeliga orden (som ofta var sammansättningar) skulle ha kunnat ersättas med standardsvenska ord om översättaren hade låtit någon språkkunnig läsa igenom översättningen och granska den med kritiska ögon. Det förekom exempelvis grammatiska fel av så grundläggande typ att man kan ifrågasätta om översättaren klarar av sin uppgift utan att få hjälp av en korrekturläsare. Översättaren kan visserligen också själv lägga märke till en del av sina fel om han bara låter texten vila och läser kritiskt igenom den i ett senare skede.

Otillräcklig eller bristfällig granskning kan vara orsaken till att många fel undgår upptäckt och förblir obearbetade. Effektiva hjälpmedel för översättaren är olika datorprogram som korrigerar språkfelen och ortografin. De flesta ordbehandlingsprogram har en funktion för avstavning som kan ge skribenten viss språklig hjälp, men den kan inte upptäcka felaktiga eller olämpliga avstavningar. En fallgrop är dock att tro att ett finskt avstavningsprogram kan tillämpas på svenska texter. Flera av avstavningsfelen i källmaterialet kan ha uppstått som en följd av finsk avstavning. Förutom stavfel har vissa ordbehandlare en funktion för autokorrigerering, där skribenten själv kan konstruera en lista över vanligt förekommande fel och hur de skall korrigeras (Josephson 1997, 30-37). Autokorrigerering kan således hjälpa en rutinerad översättare att uppmärksamma banala fel.

Ett mycket bra hjälpmedel för översättaren är grammatikkontrollen Grammafix, som det finländska språkteknologiföretaget Lingsoft har lanserat för det nya seklets språkbrukare. Grammafix, som kontrollerar syntax, stil och specialtecken, är den första egentliga grammatikkontrollen på svenska, vilken kan användas i MS Word. Eftersom den kan upptäcka fel som förekommer i nominalfraser, i verb och i användning av specialtecken kunde den generellt sett ha känt igen fel ur alla felkategorier i mitt material. Men helt tillförlitlig är den visserligen inte, eftersom också felaktiga nominalfraser ibland tillåts passera som korrekta, särskilt om de innehåller ett adjektiviskt particip som framförställt attribut. Då hittar Grammafix inte kongruensfel i vare sig genus eller numerus, om funktionen inte utvecklas. Programmet inkluderar också kontroll av ordföljd och predikativkongruens, men i mera avancerade konstruktioner finns brister. (Carlsson & Grönroos 2000, 3-9.)

Utgående från översättning av turistbroschyrer är en brist med Grammafix att den inte ger några förslag på synonymer till ord som den har programmerats att inte gilla. Stilkontrollen granskar visserligen om texten innehåller ord som anses för byråkratiska, för ålderdomliga eller för talspråkliga, men om en text verkar krånglig på grund av långa sammansatta ord får man ingen hjälp av programmet. Som skrivstödsverktyg är dock Grammafix onekligen till stor hjälp, eftersom den i ogrammatikaliska eller felaktiga uttryck rätt ofta ger förslag till korrigerings och kan korrigera felet automatiskt. Grammafix lämpar sig både för inlärare av svenska och för mera avancerade språkbrukare.

Ett odiskutabelt faktum är att en inlärare med vacklande språkkunskaper i svenska inte borde ta sig an översättningsuppdrag trots effektiva språkhjälpmedel. Uppdragsgivaren har nämligen rätt att kräva att den översatta texten är helt fri från översättningsfel och att informationen i käll- och målspråket är den samma, vilket inte är lätt att uppfylla. Dessutom har översättaren också en uppgift inom språkvården vid sidan av de officiella organen såsom Forskningscentralen för de inhemska språken, vilken rådgör i fråga om stavning, ordval och meningsbyggnad. Medvetna språkbrukare: översättare, lärare, journalister och handboks författare utgör den s.k. inofficiella språkvården. Svenskspråkiga som anställs vid finska företag får ofta fungera som språkrådgivare. Det är därför viktigt att också de bevarar och

vidareutvecklar sitt språk, men dessutom bör de lära sig hur man granskar och översätter andras texter och vilka hjälpmedel det finns att tillgå. För att upprätthålla god kvalitet på översättningar är det viktigt både för professionella och icke-professionella översättare att delta i språkvårdskurser och fortbildning av olika slag t.ex. språkkonsultutbildning. En öppen översättningskritisk diskussion på fältet ger goda förutsättningar för att utveckla översättning som vetenskap och skapa ett större intresse för forskning.

Språkvårdsaspekter är betydelsefulla också i ett större perspektiv: med tanke på svenskans ställning som minoritetsspråk i det tvåspråkiga Finland. För finlandssvenskarna är modersmålet en självklar och odiskutabel rättighet som bör säkras genom tillgång till översatt material. Svenskans ställning är inte bara beroende av den politik som bedrivs inom EU utan också av vad som prioriteras i samhället inom ramen för den nationella utvecklingen. Ökade kostnader som professionell översättning onekligen för med sig bör inte äventyra den finlandssvenska identiteten och leda till en helförfinskning via mellanfaser av förfinskad svenska. För att ett minoritetsspråk skall överleva måste det användas aktivt både muntligt och skriftligt. En av de centrala formerna av skriftlig språkanvändning är just översättningen.

LITTERATUR

Primära källor:

- (A) = Alajärvi. FinWest Suomen Länsi.
- (Bö) = Paras Pohjanmaa – Bästa Österbotten. Utgivare: Center-Botnia r.f.
- (E) = Espoo Esbo Finland Garden City.
- (En) = Enontekiö, Hetta Karesuanto, Kilpisjärvi, Ylikyrö. Sanna Lappland.
- (Ex) = Explore Kemi-Simo-Keminmaa-Tervola. Utgivare: Kemi stad, Keminmaa, Simo och Tervola kommuner. PS-Paino Värisuora Oy, Kemi.
- (He) = Luostarien ja kanavien Heinävesi, Ort med kloster och kanaler . (2000) Sepeteus Oy, ScanWeb.
- (I) = Ikaalinen Badortsstaden Spa Town Kurstadt. (1997) Kirjapaino Öhrling. Tampere.
- (Ii) = Iisalmi. (1995) Painotalo Seiska Oy.
- (Jo) = Joensuu 2000. Översättning: Pirjo Söderholm. www.grafex.fi
- (Ka) = Kalajoki trakten, Färgsprakande och livfull. (2000) T:mi Anneli Similä, Painorauma Oy.
- (K) = Kannuksen kaupunki.
- (Ko) = Kokkola Karleby. (1998) KPPaino.
- (Ku) = Kuhmo. Här är allt annorlunda. Y&R Oulun Taucher, (1998) Kainuun Sanomain Kirjapaino.
- (M) = S:t Michels landskommun och Mikkeli 2000, Mikkelin matkailu Oy.
- (N) = Nådendal, Solstaden. (1998) Dimmi. Offset House Oy, Naantali.
- (O) = Look at Oulu Finland 1998. Över hundra goda skäl att komma till Uleåborg. Design: Kaarela Sarkkinen Uusitalo Oy.
- (Ra) = Raumo, Staden med hav och världskultur. Raumo stads turistbyrå.(1998) Tryckeri West-Point. Översättning: Ab Transla Oy.
- (R) = Rovaniemi En modern stad i den lappländska vildmarken. Oy Sevenprint Ltd, Rovaniemi. Översättning: Wild and Free Oy.
- (T) = Tankar Fyrholmen i Karleby.
- (Ta)= Tavastland 2000. Utgivare Hämeen Matkailu Oy, Uusi Kivipaino, Tammerfors. Översättning: Rapu Kielikonsultit Oy, Vanda.
- (Th) = Tornio & Haparanda Guide 1999. Haparanda-Tornio turistbyrå. Oulurepro.
- (Y) = Ylivieska. (1997) Statiivi, Oy Sevenprint Ltd.

Sekundära källor:

- Andersson, L-G. (1987). *Språktypologi och språksläktskap*. 3 upplagan. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Axelsson, B. (1996). *Professionell marknadsföring*. Lund: Studentlitteratur.
- Bassnet, S. (1980). *Teoksesta toiseen*. Översatt och reviderad upplaga. Jyväskylä: Gummerus
- Bergman, G. (1966). *Ord med historia*. Stockholm: Prisma. 5. upplagan. (1977) *Bonniers 98 Compact Lexikon*. (1996). Bonnier Lexikon AB och Lidman Production AB.
- Cannelin, Hirvensalo & Hedlund (1994): *Finsk-svensk storordbok*. Juva: WSOY.
- Carlsson, L., Mickel Grönroos. (2000). Kan datorn grammatikkontrollera? *Språkbruk*, 1/2000, 3-9.
- Clausén, U. (1986). Principer i svensk språkvård. *Språkbruk* 2/1986, 9-14.
- Corder, S. P. (1981). *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
- Falk, M. (1997). Enkelt är klokt! – intervju med en språkpristagare. *Språkbruk* 3/1997, 8-10.
- Fisiak, J. (Red.). (1981): *Contrastive Linguistics and the Language Teacher*. Exeter: Pergamon Press Ltd.
- Forsgren, T. (1983). För vilken läsekrets översätts finsk skönlitteratur till svenska? *Språkbruk* 1/1983, 3-6.
- Hultman, T. G. (1991). Bra och dåliga texter. *Språkbruk* 3/1991, 5-16.
- Hurme, R., Malin, R-L. & Syväoja, O. (1984). *Uusi suomi-englanti suursanakirja*. 10 upplagan. Juva: WSOY.
- af Hällström, C. (2000). Definitioner på några termer som används i språkvårdslitteratur. *Språkbruk*, 1/2000, 13-15.
- Ikola, O. (1992). *Nykysuomen käsikirja*. Helsinki: Gummerus.
- Ingo, R. (1991a). *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Rune Ingo och Studentlitteratur.
- Ingo, R. (1991b). Översättningens fyra grundaspekter. *Språkbruk* 2/1991, 7-12.
- Josephson, O. (Red.) (1997). *Svenskan i IT-samhället*. Uppsala: Hallgren och Fallgren Studieförlag AB.
- Liljestrand, B. (1993). *Så bildas orden*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, M. (1998). "Översättning - en fråga om att gå på lina". *Språkbruk* 1/1998, 10-14.

- Malmström, Györki & Sjögren. (1999). *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers Förlag AB.
- Melin, C. (1986). Forskning i finlandssvenska. *Språkbruk 2/1986*, 5-9.
- Norstedts stora svenska ordbok. 100.000 ord och fraser. (1995). Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Nyström, I. (1986). Språkriktighet och studentuppsatser. Några synpunkter på dagens norm. *Språkbruk, 2/1986*, 15-20.
- Ord för ord, svenska synonymer och uttryck*. (1987). 2 moderniserade upplagan. Stockholm: Norstedts.
- Persson, B. & Reuter, M. (Red.). *Språkbruk och språkvård*. 3 omarbetade upplagan. Helsingfors: Schildts.
- Pitkänen, A. & Kohonen, V. (1984). *Johdatus kvantitatiiviseen kielentutkimukseen ja alan ATK-sovelluksiin*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Plus = *PLUS ordbok+uppslagsbok*. (1997). Göteborg: Språkdata och Norstedts Förlag.
- Prisma = *Prismas främmande ord*. (1984). 4 reviderade upplagan. Stockholm: Norstedts Ordbok AB.
- Reuter, M. (1996). Femtiofem förrådiska och förargelseväckande finlandismer och andra frekventa fel. *Språkbruk 4/1996*, 17-23.
- Reuter, M. (1997a). Svenskan i Finland – norm och status. *Språkbruk 1/97*, 3-4.
- Reuter, M., (1997b). *Översättning och språkriktighet*. Helsingfors: Svensk språktjänst AB.
- Ruotsi-suomi opiskelusanakirja*. (1996). 2. upplagan. Helsingfors: WSOY.
- Sandström, C. (1994). Litteratur, Kongruens i svenskan. *Språkbruk 2/1994*, 26-27.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. (1998). 12 upplagan. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Savory, T. (1969). *The Art of Translation*. London: Jonathan Cape.
- Sorvali, I. (1988). *Kielenkääntäminen. Tutkimuksen ja opetuksen ongelmia*. Kouvolan kääntäjänkoulutuslaitoksen julkaisu N:o 4. Helsingin yliopisto.
- Sorvali, I. (1983). *Översättandets teori och praktik*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Sfso = *Stora finsk-svenska ordboken A-, första delen*. (1997). Juva: WSOY och Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Sfso = *Stora finsk-svenska ordboken P-Ö, andra delen*. (1997). Juva: WSOY och Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Ståhl, H. (1970). *Ortnamn och ortnamnsforskning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Strömberg, A. (1998). *Nya stora synonymordboken*. 2 helt omarbetade upplagan. Stockholm: Strömbergs Bokförlag.

- Strömquist, S. (1999). O eller inte. *Svenska Dagbladet*, 7.2.1999, 5.
- Suomen kielen perussanakirja ensimmäinen osa A-K*. (1990). 1.-2. painos. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuslaitos.
- Suominen, T. (1998). Om möjligheten att översätta. En amatöröversättares bekännelser. *Språkbruk*, 4/98, 3-5.
- Svenska Akademiens grammatik 1. Inledning och register*. (1999). Stockholm: Svenska Akademien och Norstedts.
- Svenska ortnamn i Finland*. (1984) 4 upplagan. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Svenska skrivregler*. (2000) 2 upplagan. Stockholm: Svenska språknämnden och Liber AB.
- Söderlund, B. (1965). *Att översätta*. Bonniers: Stockholm.
- Tammen tiekartasto Eurooppa*. (1996) Helsingfors: Tammi.
- Tandefelt, M. (1998). Konsten att skriva. *Språkbruk* 2/1998, 18-19.
- Thorell, O. (1978). *Svensk grammatik*. Stockholm: Olof Thorell och Esselte Studium.
- Wollin, L. (1998). Svenskan – ett översättningspråk? *Språkbruk* 4/98, 6-14.

NOTER

¹ Felexempel 1 a-f (kursiverade) i kontext Avstavningarna har utmärkts med två streck (--).
-möjligheter att om så önskas bekanta dig med *remm--äringen* på renfarmen, avlägga renkörkort, äta en bit mat och bada i rökbastu. (R, 9)

Under jultidens Festveckor är Rovaniemi fullt av eve--nemang i julens anda: julfantasier med tiotals tomtar, arktiska *julföres--tällningar*, dockteater (fungerar året om), nationella och internationella konserter samt rikligt med andra arrangemang. (R, 11)

Mässa med *landsbygd--shantverk* i Tervola, Tupasmarknaden i Keminmaa, Kemin--maa lantmarknad, Havslappplandsmäs--san, Shoppingrese--mässan, vår- och höst--marknaden på Kemi torg... (Ex, 16)

Det finns *til--träckligt* både att se och att uppleva. (En, 6)

Elitboll på ett av landets *speci--alstadier* för boboll, Kitro, är något man verkligen måste uppleva. (A, 4)

Där kan du ta dig ett dopp, surfa eller varför inte bli bekant med den lokala *befolknin--gen*. (Ex, 15)

² Felexemplen 2 a-d i kontext.

Inom metallindustrin märks Nordautomation som tillverkar maskiner för sågindustrin och Mäkelä Alu Oy, Europas modernaste tillverkare av *aluminium-profiler*. (A, 9)

Också vinterfiske och *taxibåts-service*. (Bö, 16)

Öppen ti-fre 11-15, lö och sö i samband med *guds-tjänst*. (M, 1)

De första invånarna kom till *Savilahti-nejden* kring de nuvarande regionerna Tuukkala och Visulahti. (M, 1)

³ Felexempel 3 a, 3 b, 3 d och 3 e i kontext

Mat- och umgängerestaurant Fransmanni, dansrestaurang Riverside, Nattklubb Moritx, olika konferensutrymmen samt 3 bastur och simbassäng. (Jo, 14)

Den storslagna trädgården, med de tusen rosornas rosengård som sin *specialité*, är en unik sevärdhet i sin strålände sommardräkt. (N, 4)

Tennis, squash, *badmington* (M, 1)

Vandraren kan också besöka Salamajärvi nationalpark och Metsäpeuranmaa *guidcenter*. (Bö, 15)

⁴ Felexempel 4 c och 4 d i kontext.

Traktens största fisketävling vid månadsskiftet *mai-juni* är dragfisketävlingen Gäddkungen. (Ka, 16)

I det över 200 år gamla utställningsbyggnaden finns en utställning över områdets historia i form av dator- och videoprogram, miniatyrer, *akvario* och tavlor. (M, 1)

⁵ Felexempel 5 b och 5 c i kontext.

Kallaöarna i den yttre skärgården ca 20 km från fastlandet. (Ka, 6)

Kukkolankoski är den längsta obundna forsen i Finland; 3 500 m lång, fallhöjd ca 13,8m. (Th, 4)

⁶ Felexempel 6 a-j i kontext.

Nyheten, för 1998, *Idrottsutställningen*, presenterar via aktiverande objekt idrottens hela spektrum från motion till toppidrott. (O, 5)

Uleåborg erbjuder utmärkta *möjligheter* till fiske. (O, 14)

På det närliggande lantbruksinstitutet kan man *bekåda* praktfulla blomsterodlingar och strutsar. (A, 5)

-flygturer för allmänheten, *fallskärmhopp* och -kurser (Ka, 7)

Gästhamnen Pakkahuone (Packhus), vald redan två gånger till Finlands bästa, är en naturlig mötesplats för sjöbjörnar och *landskrabbor*. (N, 10)

Museumrum och omväxlande utställningar. (He, 5)

-snöscooter-, husky- och rensafaris samt *skidutflyckter* (R, 9)

Vinterkrigsloppet är en guidad skidtur till de gamla *krigsskådeplatserna*. (Ku, 7)

Heliga Korsets kyrka, en helgedom från det forna *fransciskanerklosteret* (från 1400-talet) är alltjämt i aktivt bruk av församlingen. (Ra, 4)

För *grubberna* guidning på förbeställning. (M, 1)

I dag används ön av fiskare, turister och *lokal befolkningen*. (Bö, 5)

⁷ Felexempel 7 a-b i större kontext.

I kyrkosalen finns också altartavlan från den första kyrkan och *en porträtt* av Anders Chydenius. (Ko, 2)

Det mest kända evenemanget i staden är Crusell-veckan, *en* internationell musikevenemang 1.-9.8. 1998. (N, 10)

⁸ Felexemplen 8-12 i kontext.

Vi hoppas att *den här kartbroschyr* ges tipser när du planerar ditt Karleby-besök. (Ko, 1)

Träet är ändå det viktigaste materialet för den kraftigt expanderande förädlingsindustrin, vars andel av näringarna i kuhmo är ungefär *den femte del*. (Ku, 9)

Kyrkans predikstolen är från år 1622, altarpålggen från år 1749 och fattiggubben, Finlands äldste, från 1840-talet. (Ko, 2)

⁹ Felexemplen 16 och 17 i kontext.

Inbjudna artister är bl.a. violinbröderna Pekka och Jaakko Kuusisto och deras berömda lärare Miriam Fried, pianisterna Aleksei Ljubimov och Ralf Gothóni samt *sångaren* Monica Groop och Jorma Hynninen. (N, 3)

Där kan man också köpa högklassigt hantverk som souvenirer eller present. (N, 11)

¹⁰ Felexemplen 18 och 19 i kontext. (Endast de behandlade felen står med kursiv stil)

Heinävesi kyrkbacke är en kulturhistorisk helhet, där befinner sig *vacker* Heinävesi träkyrka, gammal kyrkogård, hembygdmuseum och Pitäjätuvan käsityökeskus, kommunstugans hantverkcentral. (He, 3)

Ångbåtar har trafikerat utmed *slingrande och smal* Heinävesirutten redan i över hundra år. (He, 7)

¹¹ Felexemplen 20 a-d i kontext.

Fiskeområdenskarta säljs i turistbyrån, pris 20.- (He, 16)

Kommuns bibliotek Virastokuja 4 (He, 16)

Klostrets kyrka är öppen på sommartiden dagligen kl 8.00-18.00 och alltid under gudstjänsttiderna. (He, 5)

Maria Bebådelsedagens fest i Enontekiö kommuncentrum i mars (En, 11)

¹² Felexempel 21 i kontext.

Trivsamma och mångsidiga arktiska oaser är Vuontispritti i Ylikyrö by och Kalmakaltion Loma som är *den ödemarken älskande semesterfirarens drömmål* i Nunnanen. (En, 12)

¹³ Felexempel 23 i kontext.

Där finns dokumentärfilmer bl.a. från *återbyggnad* av Karelska näset efter vinterkriget, vardagslivet i Olonetskarelen och gamla Viborg. (Jo, 6)

¹⁴ Felexempel 24 i kontext.

Guidade båt- och vandringsrutter, kanotuthyrning samt *hyrda stugor* i naturparksområdet: Kolovesi Retkeily Ky [etc.] (He, 9)

¹⁵ Felexempel 27 i sin kontext.

Därför samlas pimplare i stora mängder på Torne älvens is på veckosluten för att pimpla, koppla av och höra de senaste händelser – *kom och hör!* (N, 15)

¹⁶ Felexemplen 28 och 29 i kontext.

Ångbåtar *har trafikerat utmed* slingrande och smal Heinävesirutten redan i över hundra år. (He, 7)

Utmed den sköna Heinävesirutten *i trafiken* den traditionella insjöbåten m/s Puijo. (He, 7)

¹⁷ Felexempel 33 a, 33 b och 33 d-h i kontext.

Av dessa förntida fångstmän berättar *klippritningar*, som har funnits i trakten. (He, 9)

Gågatan, där du hittar Muminbutikerna och härliga småboutiquer med sina frestelser, konst, finskt glas, hantverk, mode och *restplatser* i alla smak. (N, 5)

På mässan presenteras allt från fina handarbeten till *topptechnik*. (Jo, 4)

Matsservering, inkvartering och *programservering* i gammal villamiljö. (Ko, 2)

Det finns tillräckligt med intressanta korta *vandringsavsnitt*. (En, 7)

Museivägen till Porrassalmi och *krigsminnesstoden* (M, 1)

Kuopio-Heinävesi-Savonlinna *-ruttrafik* 20.6.-20.8.2000 (He, 7)

¹⁸ Felexempel 34 a-e i kontext.

I Loppi finns utmärkta möjligheter till bland annat fiske, ödemarksvandring och annan *nyttomotion* på fritiden. (Ta, 8)
Finlands första specialklubb för *vattenbrädåkning* erbjuder i Nådendal möjligheten att få uppleva vattnet

på ett nytt och fartfyllt sätt. (N, 9)

25. – 26.8.2000 fre-lö *Venedigdag* (Ka, 6)

24.12 *Julfridsupprop* (Th, 17)

priser: tur och retur vuxna 100 mk barn (under 14 år) 50 mk *enväg* vuxna 70 mk, barn (under 14 år) 35 mk (He, 7)

¹⁹ Felexempel 35 i kontext.

Men även om du kommer *landsvägen*, märker du snart att du har hittat en idyll, med detaljer som gamla, gröna parker och havet, som överraskar med att nå ända upp till själva staden. (N, 10)

²⁰ Felexempel 37 a och 37 e i kontext. (felexempel 37 d finns i not 5)

Som avslutning på din tur runt holmen kan du dra dig tillbaka till gäststugan för att avnjuta din *medtagna* matsäck eller göra i ordning en ordentlig utfärdsmåltid. (T, 1)

Vardagsbrådskan försvinner, man återfår kontakt med naturen på naturstigar, när man *bongar* fåglar, under cykel- och båtutflykter. (Ka, 3)

²¹ Felexempel 38 i kontext.

Nallikari erbjuder också mycket annat att se och uppleva: den *nyrenoverade* härliga badstranden, bollhallen Nallisport och badhotellet Oulun Eden med sin mångsidiga service. (O, 10)